

SLOVENSKI UČITELJ

GLASILO KATOLIŠKIH
VZGOJITELJEV IN
SLOMŠKOVE DRUŽBE
V LJUBLJANI

LETO XLV — 1944

7-8-9

»Slovenski učitelj« erscheint monatlich • Schriftleitung und Verwaltung in Laibach, Ulica 3. maja 10 • Aufsätze und Zuschriften empfangen die Schriftleiter: für die Mittelschulen Dr. Josef Lovrenčič, Professor an der Lehrerbildungsanstalt, für die Bürgerschulen Dr. Vinzenz Brumen, Professor an der Lehrerbildungsanstalt, für die Volksschulen Johann Štrukelj, Schulinspektor i. R. in Laibach (Ulica 3. maja) • Herausgeber und Eigentümer der Slomšek-Verein in Laibach • Verantwortlicher Schriftleiter Johann Štrukelj • Druck bei Ljudska tiskarna in Ljubljana (Josef Kramarič) • Bezugspreis: für die Studenten 20 Lire, andere zahlen 35 Lire, Ausländer 40 Lire

»Slovenski učitelj« izhaja mesečno • Uredništvo je v Ljubljani, Ulica 3. maja št. 10 • Članke in dopise sprejemajo uredniki: za srednje šole dr. Joža Lovrenčič, profesor na učiteljskiču, za meščanske šole dr. Vinko Brumen, profesor na učiteljskiču, za ljudske šole Štrukelj Ivan, šolski nadzornik v poklju v Ljubljani (Ulica 3. maja) • Izdajatelj in lastnik je Slomškova družba v Ljubljani • Odgovorni urednik Ivan Štrukelj • Tiska Ljudska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič) • Naročnina: za dijake 20.—35.— Lir, za Lir, za druge inozemce 40.— Lir

Vsebina 7., 8. in 9. šte.: Več Slomškovega duha v vse šole (M. Vraber). — Slomšek in sedanja vzgoja (V. Brumen). — Slomšek steber naše srednje šole (E. Bojc). — Verska vzgoja v družini (L. Rus). — Vzorec predavanja o verski družinski vzgoji (Stanislav Škrbe). — Vzgoja o narodni zavednosti (Fr. Kokalj). — Varujmo se zmot (Vinko Brumen). — Pomen in važnost slovstvene izobrazbe. — O urejevanju ljudskega šolstva po svetu (Ivan Štrukelj). — Občni zbor Slomškove družbe. — Književne vesti.

S prvim septembrom tekočega leta je dobila Slomškova družba novega blagajnika in upravnika in ta je: gospod Josip Vider, šolski upravitelj v Ljubljani, stanujoč na Dunajski cesti, šte. 17. V blagajniških in upravnih poslih se je tedaj obračati nanj! — Radi povišanja tiskarniških stroškov smo bili prisiljeni zvišati tudi naročnino od dosedanjih 25 na 35 lir, kar je tudi občni zbor soglasno odobril. — Članarina Slomškove družbe — 5 lir je ostala neizpremenjena. Odbor.

OPOZORILO

Hranilnica ljubljanske pokrajine

Sprejema vloge na hranilne knjižice in tekoče račune — daje posojila proti zadostnemu kritju — izvršuje navadna in klirinška nakazila ter opravlja vse banč. posle

p r e j

HRANILNICA DRAVSKE BANOVINE

Slovenski Učitelj

GLASILO KATOLIŠKIH VZGOJITELJEV IN SLOMŠKOVE DRUŽBE

LETO XLV

V LJUBLJANI 25. SEPTEMBRA 1944

ŠTEV. 7-8-9

Dr. Maks Wraber

Več Slomškovega duha v vse šole!

Stara zgradba naše narodne kulture, ki smo bili nanjo tako ponosni, posebej še njena prva nositeljica šola, je uspevala in napredovala, dokler jo je v miru obsevalo blagodejno sonce. Ko pa je prišel vihar nemira, se je zamajala in zrušila. Razdrta stavba narodne kulture, zlasti še narodnega šolstva, je pokazala trhle temelje, ki navalu sovražnih sil niso mogli kljubovati. Grenko razočarnaje nam je vzrastlo iz te nepristne, narodu in Bogu odtujene šolske vzgoje in narodne kulture sploh. Iz razočaranja pa nam je dozorelo dragoceno spoznanje, da smo se v stoletnem razvoju le preveč izneverili svetim načelom in idealom Slomškovim in da je pomenil naš navidezno blesteči kulturni napredek v marsičem celo nazadovanje v primeri z zdravim duhom Slomškove nedeljske šole, ki sta jo obiskovala Blaže in Nežica. Iz tega spoznanja pa nujno sledi trden sklep, da hočemo naši bodoči narodni kulturi, katere hrbtnica je šolstvo, postaviti one neporušljive in vekotrajne temelje, ki je na njih tako uspešno gradil naš veliki duhovni vrtnar Slomšek. Pri delu za novo narodno kulturo nas morajo voditi tiste vekoprodne, večno žive in dejavne idejne smerice, ki nam jih je s svojim gigantskim delom in s svojo genialno pedagoško osebnostjo začrtal naš narodni svetec in učitelj Slomšek; tiste vodilne in gonilne sile vsega narodno-prosvetnega delovanja, ki so njegovemu prizadevanju rodile toliko blagoslova; večno mlade ideje, ki še danes svetijo iz stoletne narodne davnine kakor jutranja zarja naše narodne kulture in nam razsvetljujejo bodočnost za sto in tisoč let naprej. Slomšek nam je s svojim narodno-kulturnim delom svetilnik, ob katerem naj se razgledamo po preteklosti in bodočnosti, presodimo napake in premerimo daljavo ter krenemo po pravi poti v srečnejšo narodno bodočnost.

Slomšek je postal s svojim življenjskim delom duhovna personifikacija in etični genij slovenskega naroda. S svojim neskončno požrtvovalnim, z gorečo narodno ljubeznijo prepojenim delom je položil temeljni kamen naši narodni kulturi, ki ga viharji časa in valovi zgodovinskih prevratov ne morejo omajati, ker sloni na večno veljavnih načelih božjega razodetja in ker korenini v metafizični podstavi vsega narodnega življenja. V Slomšku kakor nobenem drugem Slovencu se je na najpopolnejši način utelesila slovenska narodna duša, naš narodni genij. Z vsem svojim bistvom zakoreninjen v slovenski narod in njegovo posvečeno zemljo, je rasel Slomšek naravnost v nebo kakor hrast sredi viharjev, v večni ponos svojega naroda. Zlato zrnje, ki ga je sejal, naj bo kvas naši novi narodni kulturi. — V Slomšku vidim najlepšo sintezo slovenstva in katolištva, najpopolnejšo zvezo narodne preteklosti in bodočnosti, najvišjo harmonijo časovnosti in večnosti, najidealnejšo spojitev človeško-narodnega in nadnaravno-božjega elementa. V njem gledam apoteozo slovenstva in krščanstva, metafiziko slovenskega narodnega občestva in poroštvo našega narodnega

obstoja skozi viharje današnje revolucije, ki je pritirala narod na rob groba, v svetlo zarjo in sončen dan novega narodnega življenja in novega ustvarjanja v čast božjo in narodov blagor.

Živimo v strašnem času; bolj kakor kdaj koli poprej potrebujemo Slomškovega duha narodne zavednosti in živega verskega prepričanja. Ob velikem Slomšku se hočemo navzeti obojega, da bomo zmagovito kljubovali vsem viharjem, ki divjajo danes po slovenski zemlji. V odločilni uri, ko bijemo smrtni boj za narodno in versko življenje na svetih slovenskih tleh, nam svetli lik Slomškove osebnosti žari iz daljave enega stoletja in nam razsvetljuje pot v bodočnost, Slomšek nam je vzor prave podobe slovenskega človeka, on je naš resnično mogočni priprošnjik pri Bogu. Skozi stoletje nam še vedno govori s čudovito širino in globino svojega genialnega duha in nam ima tudi še danes marsikaj povedati. — Slovenci bodo živeli, dokler bodo hranili in častili duha velikega Slomška in v usodnih trenutkih svojih zgodovinskih odločitev pri njem iskali vere v narod, poslušali njegov glas iz večnosti, ki nam govori tako jasno in vzpodbudno, kakor bi še danes živ stal sredi svojega naroda in mu z roko božjega vidca kazal pot v bodočnost: »Vrli Slovenci, naj vam bo drago materno blago: sveta vera in pa beseda materna.« — Tako nam pravi Slomšek. To je bilo njegovo poslanstvo v slovenskem narodu, poslanstvo slovenskega voditelja in vladike, pesnika in pisatelja, prosvetitelja in posvetitelja, preroka in svetnika. Da, Slomšek je neprekosljiv učitelj in vzgojitelj slovenskega naroda. Njegovo geslo je bilo: »Za narod je treba malo govoriti, veliko delati, pa vse pretrpeti.« Takšno bodi tudi poslanstvo današnjih in vseh prihodnjih kulturnih delavcev, če hočejo zares graditi slovensko narodno omiko in oblikovati duhovni obraz svojega naroda v pravem razmerju do časovnih potreb in nalog. Tudi danes in v bodoče bo treba graditi na temeljih, ki nam jih dajeta živa katoliška vera in posvečeni materni jezik. — Po vzoru Slomškovem mora sleherni kulturni delavec biti z vsem svojim bistvom zakoreninjen v narodu in ves zagledan v Boga. Le tako bo vsako njegovo dejanje in vse njegovo življenje v skladu z utripanjem vsega narodnega organizma ter v soglasju s počeli večnega življenja. Le tako bo mogel postati pravi učitelj narodu in njegovi mladini; zajemal bo iz neskajenega, živega vira narodnega občestva in njegove metafizične podstati, le tako bo ujel iskro božanskega, ki mu bo svetila pri vzgojnem delu in mu tudi skozi mrakove in viharje časovnih preizkušenj kazala pot v srečnejšo narodno bodočnost.

Slomšek je postavil slovenski šoli in narodni prosveti trdne temelje, učiteljem in prosvetiteljem je dal večne vzore.

Velika in nadvse odgovorna, pa tudi častna in vesela naloga Slomškove družbe pa je, da ideje in vzore svojega velikega zaščitnika po svojih najboljših močeh skuša uresničiti. Predvsem mora razširiti svoj delokrog na vse slovensko šolstvo in zajeti tudi ljudsko prosveto. — Slomškova družba naj zajame šolstvo vseh vrst, dobi naj svoje podružnice na srednjih in visokih šolah. Njen idejni program mora postati program vsega slovenskega šolstva, njene vzgojne smerice morajo biti obvezne za vso šolsko vzgojo in narodno prosveto. Duh Slomškov, ki preveva družbo, je dovolj bogat in moderen, da sme in mora s ponosno samozavestjo odmevati tudi z najvišjih stolic akademske učenosti in klicati narod v novo življenje prave duhovnosti in resničnega duhovnega napredka tudi v najbolj materialnih in tehničnih strokah narodnega kulturnega razvoja.

Za te velike naloge in vzvišene cilje prosimo posebnega varstva in božjega blagoslova po našem svetniškem vzorniku Slomšku. Zastavimo za uresničenje tega programa vse svoje sile, da bomo mogli reči s Slomškom: »Če ne bomo čudežev delali, bomo vsaj svojo dolžnost izpolnili.«

Slomšek in sedanja vzgoja

(Odlomki iz predavanja)*

Bogastvo Slomškovih naukov je toliko, da ga še v veliki večini nismo izkopal iz njegovih spisov. Zato ga tudi v celoti ne morem navajati, rad bi pa, da se ob nekaterih njegovih načelih ozremo na vprašanja in potrebe naše dobe.

1. Prvi nauk, ki bi nam ga Slomšek mogel dati, se glasi: Naša šola mora biti zares naša, domača, ljudska, slovenska šola. Ni pa zadosti, da v šoli govorimo po slovensko, slovenska šola mora tudi živetiti iz slovenskega duha in slovenskega kulturnega izročila, iz slovenske miselnosti. Vse drugo je »tuja učenost«, pred kakršno je Cankarjeva mati po pravici svarila svojega sina. Vprašajmo se le, kaj je bilo zadnji čas v naših šolah zares slovenskega, koliko je bilo v njih zares prave domače modrosti! Se tisto, kar je s tako ljubeznijo in s takim trudom Slomšek sadil vanje, je v pedagoških burjah poznejših časov zvenelo in v marsikakem pogledu smo v resnici postali pedagoška »kolonija« tujcev, kakor je nekdo sarkastično zapisal. Marsikdaj so zares pri nas le odmevale krilatice, ki so prihajale iz tujega sveta, nekaj prav svoje, slovenske vsebine jim nismo znali dati. Kako bi tudi to utegnili! Saj smo slave in veljave lačni in žejni hlastali zmeraj za novim in najnovejšim, vsakdo je hotel kaj »izvirnega« prinesiti od koder koli. Komaj smo kdaj pa kdaj zmogli toliko časa, da smo se v lovu za novostmi ustavili ter ozmerjali vsaj s konservativci in nazadnjaki, če ne še s čim hujšim, tiste, ki so se drznili nas svariti pred divjim lovom za vedno novimi gesli. Kako neki bi še utegnili toliko ustaviti, da bi iz klasja, nabranega na tujih njivah, izluščili zares klena zrna, ki bi jih mogli vsejati v slovensko njivo, da bi iz naše zemlje pod našim soncem in v našem ozračju mogla zrasti iz njega zares naša, to je — slovenska pedagogika.

Da bi bila zmeda še večja, smo se nato upehani od divjega lova za tujimi gesli vrnili na domačo zemljo, v pijanem navdušenju nad samim seboj zažgali na naši njivi vso nabrano slamo s klasjem in zrnjem vred, razpihali še pepel na vse vetrove, nato pa kopali v ledino in iskali čudodelno korenino — samo slovenske pedagogike, ki da je nismo še nikoli imeli. — Kdor je zares sledil pedagoškim bojem polpreteklega časa, ve, da ne pretiravam.

Govorili smo, da vsa naša dotodanja pedagogika ni bila slovenska, ker da je vse naše počenje bilo le prepisovanje tujih knjig. Vendar bi morali pomisliti, da pisana pedagogika še ni vsa pedagogika; k pedagogiki spadata teorija in praksa, dasi smo v njej radi kritizirali le teorijo, čeprav smo se tudi v pedagoški praksi naučili drugod mnogočesa, kar smo zelo cenili. Razen tega pa nevednost ni izvirnost in neki pedagoški nauk ali metodična iznajdba nista zato nič bolj in nič manj slovenska, če namenoma nočemo pogledati čez domači plot ter zategadelj ne vemo, da je to bilo že povedano in izvedeno kje drugje.

Tudi če hočemo, kakor je prav, dati slovenskim šolam in slovenski pedagogiki zares domač izraz in značaj, se moramo ozreti po sosedih in, če dobimo

* Čudno je pri nas to: kar koli poveš, vedno se najde kdo, ki išče za besedami kaj drugega, kakor je bilo povedano. Med ostalim so nekateri hoteli v mojem predavanju slišati očitke, dasi sem razločno povedal: »... Niti malo nimam namena biti kakršen koli »očitar« ne vam ne komu drugemu, le izpraševalec vesti bi hotel biti, izpraševalec vesti sebi, vam in tistim, ki jih ni tu, s prstom bi rad pokazal na nekatere grehe, ki smo jih kot celota zakrivali; zato pa danes tudi kot celota delamo pokoro zanje, četudi je morda ta ali oni kot posameznik povsem nedolžen na njih.« — To izjavo le ponavljam, dodajam še, da mi učitelj ni le tisti, ki uči v ljudski šoli. — Priobčeni odlomki so taki, kakršni so bili v predavanju, dasi je to moralo biti pripravljeno na hitro in morda zares ni bila vsaka beseda povsem in mestu. V celoti predavanja ne priobčujem, ker so bili nekateri odlomki že priobčeni v drugih zvezah.

od njih zlahtnih semen in sadik, jih moramo položiti v domačo grudo, da na domačih tleh vzgojimo domačo kulturo, ki jo moramo še zalivati z bistro vodicco domačega kulturnega izročila, z izkustvi in nauki našega Slomška in drugih zares domačih pedagogov. Taka bi bila pravilna pot do zares naše, slovenske pedagogike in z njo do zares naše, slovenske šole.

Tako pot nam je Slomšek pokazal. On se ni bal poučiti se povsod, kjer se je česa naučiti mogel, kljub temu pa je znal vse, česar se je drugod naučil, v ognju svoje goreče ljubezni do naroda pretaliti v zlahtne kamne, iz katerih je mogel graditi stavbo domače šole. Da je znal to dvoje in oboje: naučiti se česa drugje in nato iz lastne modrosti nekaj povedati za dom — tudi v tem je njegova veličina.

2. Drugi nauk, ki ga moremo dobiti pri Slomšku, bi mogli izraziti takole: Vse pedagoško prizadevanje mora biti enotno med seboj skladno in urejeno. To enotnost smemo in moremo terjati z ozirom na šolo v treh smereh: dom in šola, cerkev in šola, pa še šola in šola.

Najprej: dom in šola! »Šola, cerkev in očetna hiša se morajo za roke držati,« je napisal Slomšek. Tudi šola in dom se morata za roke držati in med seboj podpirati, če hočeta v svojem prizadevanju uspevati. Toda prednost ima dom, saj so otroci bolj njegovi ko šolski, in dom ima tudi prvo dolžnost, da otroke vzgoji ali jim preskrbi drugje potrebno vzgojo, če je sam ne more opraviti. Dom je torej dolžan, da otroke pošilja v šolo, ker jim sam ne more dati vsega, kar danes življenje od njih terja, toda šola mora ves čas uvaževati, da je le pomočnica domu, ne pa gospodarica. Ali smo se tega vselej zavedali in se po tem zmeraj ravnali? Le kolikokrat je šola vzgajala otroke drugače ko dom, le kolikokrat je naravnost razdirala to, kar je gradil dom! Kako bi tudi moglo biti drugače! Kdaj neki pa se je šola potrudila, da bi zvedela, česa prav za prav dom pričakuje od nje? Pač smo prirejali roditeljske sestanke, toda na njih je šola staršem pridigala in jih učila, kako naj jo podpirajo pri delu, kaj naj store, da bo ona v svojem prizadevanju uspela in podobno. Pač smo ustanavljali društva »šola in dom«, da je v njihovem imenu šola terjala od države to in ono zase — ne za dom. V tem pogledu bomo pač morali iskati novih poti; šola se bo morala naučiti bolje služiti tudi domu, čigar pomočnica je in mora biti.

Potem: cerkev in šola! Tudi cerkev ima po svojem bistvu neodstojljive vzgojne dolžnosti in pravice. Skrbeti mora za duše tudi mladih ljudi in jih tako voditi skozi tukajšnje življenje, da jih po smrti srečno pripelje v blaženo večnost. To je njena dolžnost, ki je ne smemo zanemariti. Mladine ne sme prepustiti nikomur, ki bi delal proti temu. Šola pa že zopet po svojem bistvu mora biti tudi cerkvi pomočnica, ne pa gospodarica, ki bo sodila in odločala o tem, koliko vpliva na otroke prepusti cerkvi, če ga sploh kaj. Ljudje smo ustvarjeni po božji podobi, in vprav tisto, kar je najboljše in najodličnejše v nas, je odsev božje popolnosti. Ker pa je vsa vzgoja itak le oblikovanje tega najboljšega v nas, je že po svoji naravi tudi uravnavanje duše k Bogu — ali pa ni vzgoja. Tako je vsa vzgoja tudi verska vzgoja in vprašanje: ali verska ali laična šola je umetno vprašanje. Prava šola je verska šola, in ker je varuhinja verskega življenja cerkev, je povsem jasna tudi njena pravica do vpliva na šolo. Seveda je takó vprašanje rešeno načelno, toda v konkretni podobi ni vedno lahko rešljivo. Slomšek je ustvaril neko soglasje med šolo in cerkvijo tudi v kraju samem, skalile pa so ga burje, ki so zavihrale kmalu po njegovi smrti. Nastala je znana tekma med učiteljem in župnikom, boj za oblast ali vpliv v vasi. In ta boj je marsikdaj povzročil, da je z župnikom laže izhajal učitelj, ki se ni trudil, da bi bil tudi dober katoličan. To kaže, da teh združ ni bil vselej kriv učitelj. Ali pa je on vendar vselej storil vse, kar bi mogel, da bi se razmerje izboljšalo in uredilo? Dajmo in razmišljajmo, kaj bi se v tem oziru dalo storiti.

Tretjič: šola in šola! Nimamo le ljudske šole, nego se zaporedoma in marsikdaj vzporedno trudijo v oblikovanju mladega rodu razne vrste šol. Tudi njihovo prizadevanje bi moralo biti enotno, med seboj pravilno urejeno. A tudi od tega smo pri nas še daleč. Zdravo načelo, naj bi vsakdo imel možnost, da bi se pripravil za tisto mesto v življenju, na katerem bi mogel celoti največ koristiti, in naj bi po potrebi pripravi imel možnost na to mesto priti — pri nas še ni prišlo do potrebne veljave. Gozd naših šolskih vrst in zvrsti namreč tako urejamo in obrezujemo, da bi, če le mogoče presekali vsa pota iz šole v šolo, da bi ja nikomur ne bilo mogoče popraviti, če je po lastni krivdi ali brez nje zašel na napačno izobraževalno pot. Vzglodov bi mogli naštetati celo vrsto. In vendar bi v zamisli enotne šole mogli dobiti marsikako pobudo za izboljšanje našega šolskega sistema, dasi so lepo zamisel spravili v slab glas tisti, ki so enotno šolo hoteli videti kot le eno šolo za vso mladino, kakor da bi ta bila v vseh primerkih povsem enaka v intelektualnem (mera in vrsta nadarjenosti) kakor v moralnem pogledu (marljivost, značaj...). Nismo torej za eno šolo, pač pa za enoten, notranje uglasen, urejen in ujemajoč se šolski sistem, ki bo vsakemu članu naroda omogočil pot do njemu najprimernejšega mesta v ljudski celoti, vsem skupaj pa dal enotnega duha in enotno zavest, da so udje iste ljudske skupnosti.

3. Tretji Slomškov nauk bi s Slomškovi besedami povedali: »ljudske šole naj ne bodo samo učilnice, marveč tudi vzgojevalnice.« To smo sicer zadnji čas vedno bolj naglašali, da pa smo v tem oziru kaj posebnega storili, ne vem, če moremo trditi. Da smo v vseh šolah mladino marsičesa naučili, je resnica. Morda smo v reformiranju in raznih okoliščinah zadnjih časov v tem nekaj nazadovali, vendar pa smo še zmeraj v šolah marsičesa naučili. Ali bi mogli isto trditi o vzgoji? Če bi mogli, bi ne smelo biti današnjih zmed in zablod, ki vzgojenih ljudi niso vredne. Dajmo se tiho vprašati: koliko so ljudje, ki so izšli iz naših novih šol, boljši od tistih, ki so se izšolali poprej? Težko, da bi odgovor mogel biti pozitiven.

Neko vprašanje me zadnji čas skoraj neprestano muči. Ali je vse naše pedagoško prizadevanje vobče vredno truda, ali je vobče kaj pozitivnega? Ali se nam noče, da bi dejali z Rousseaujem: človek je dober po naravi, pokvari pa se med ljudmi pod vplivom kulture. Seveda umevamo naravo drugače kot Rousseau. V njej gledamo božjo podobo v človeku, toda ali mi to božjo podobo kaj bolj izblikujemo, ko otroke poučujemo in vzgajamo? Ali ne kaže, da jo prej dušimo, iz človekove duše brišemo? Kaj je pri vsem tem napak?

Ali ne bo odgovor na naša vprašanja v tem, da v naših šolah mladino sicer dobro izšolamo, v vsebinskem in oblikovnem pogledu, marsičesa jo naučimo, njene sile in sposobnosti močno izostrimo, ne damo pa ji zdravih načel in dobrih pravcev za uporabo tega znanja in za zaposlitev teh sil in sposobnosti. Metodično pravilno jo učimo, enako pravilno šolamo njene moči, ne ravnamo pa je pravilno v življenje. Drugače bi morali to napako nazvati: ne vzgajamo je pravilno. Kaj nam pa pomaga vse prvo, če tega drugega in važnejšega nismo storili? Zato moramo zopet spraviti v šolo več vzgoje, več oblikovanja krepkih značajev.

4. Oglejmo si še, kako je Slomšek skrbel za vzgojo duhovniškega naraščaja, in se vprašajmo, ali bi kaj podobnega moglo biti v prid tudi vzgoji učiteljskega naraščaja?

Slomšek sam je že kot bogoslovec pomagal svojim sogojcem v bogoslovju, ko jih je učil slovenščine; pozneje je bil devet let za spirituala v bogoslovnici. Tako je poklicno pripravo mladega duhovnika dobro poznal, bal pa se je, da se ne bi duhovniki po končanih študijah v dušnopastirski službi zanemarili. Zato je pregovoril že svojega prednika škofa Kutnarja, da je vpeljal vsakoletne bogoslovne naloge, ki so jih morali duhovniki izdelati pismeno. Prednikovo naredbo je Slomšek pridržal in jo strogo izvajal. Vprašanja je določal sam ter je vzel

vso stvar zelo resno v roke tudi pri pregledu in oceni. Najboljše izdelke, zlasti pridigarke in katehetične vzgojne vsebine, je objavljaval v »Drobtinicah« ter s tem dajal piscem pobudo in veselje do dela. Slomšek sam pa je takoj prvo leto po svojem nastopu uvedel pastoralne konference, ki naj bi bile prijateljski sestanki in posveti po raznih dekanijah o vprašanih dušnega pastirstva, vzgoje in šolstva, obenem pa nekaka priprava na škofijsko sinodo, ki jo je Slomšek želel sklicati, pa ga je smrt prehitela. (Kovačič, Slomšek II, 29 sl.)

Tako je skušal Slomšek okrepiti izobrazbo svojih duhovnikov. Ali bi bilo kaj podobnega mogoče pri učiteljih, in sicer pri učiteljih vseh vrst — ne le ljudskošolskih? Najprej: naloge! Ali bi bilo tako napačno, če bi se vsaj za mlajše učitelje kdo zanimal, ali še posvečajo kaj časa tudi pedagoškim vprašanjem ali nič več. In še marsikaj drugega bi mogli s tem doseči. Saj neprestano poslušamo, česa vsega učiteljske mladim učiteljem ni dalo na pot. In vendar nobeno učiteljske, pa tudi nobena pedagoška akademija ali kakršno že koli učilišče, ne more poslati v svet popolnega učitelja. Tega naloga je, da se sam izpopolnjuje na temeljih, ki mu jih je šola položila. Dolžnost in pravica tistih, ki šole vodijo, pa je, da se za njegovo izpopolnjevanje zanimajo, ker od tega izpopolnjevanja zavisi tudi uspeh celotne šole. Če bi torej mladega učitelja po poklicni dolžnosti obvezali, da bi se vsako leto posvetil resnemu študiju enega izmed perečih pedagoških, gospodarskih, socialnih in podobnih vprašanj, bi ta v nekaj letih lepo razširil in poglobil svojo izobrazbo ter bi bolje sodil potrebe šole in bolj stregel njim pa ljudstvu, kakor mu je mogoče brez tega. Učna uprava pa bi bolj spoznala svoje učitelje ter bi laže zares najboljše in najsposobnejše izmed njih postavljala na višja in vodilnejša mesta: za šolske vodje, nadzornike, upravnike in podobno. Saj vendar ne drži, da modrost sama po sebi in sorazmerno raste s starostjo.

Tudi okrajne konference ne bi bile slabe. Saj smo jih že imeli v različnih oblikah in nekateri učitelji jih imajo menda v slabem spominu, pa bi se vendar splačalo, da bi jih še uvedli in če bi odkrili na njih kake napake, bi jih pač skušali popraviti. Marsikako strokovno in slično vprašanje bi mogli na teh konferencah pretresti in rešiti, marsikak dober predlog bi mogli poslati učni upravi, z marsikako metodično novostjo bi se mogli seznaniti. Seveda naj bi bile to uradne konference in ne društvena zborovanja. Vodili naj bi jih zares sposobni nadzorniki, ki bi znali držati zborovalce pri resnem delu. Izbira nadzornikov je vobče težka zadeva in bi tudi strokovne naloge in delo na konferencah mogli obrniti oči učne uprave na ljudi, ki bi bili za ta mesta najbolj sposobni. Mnogo pobud bi tudi za to mogli dobiti v cerkveni organizaciji.

5. Še nečesa bi se lahko naučili pri Slomšku: Pravičnega upoštevanja novih idej in iznajdb. Če pregledamo Slomškovo pedagoško delo, moremo ugotoviti, da je bil za svojo dobo začuda moderen v mnogih pogledih. Uvajal je v šolo realije, budil zanimanje za materinski jezik, skušal koncentrirati mnogovrstno učivo itd. Pač poznamo tudi razne očitke proti njemu, ki pa kažejo le, da nihče na svetu ni popoln in tudi on ni bil — kolikor so opravičeni — marsikdaj pa niti opravičeni niso, ker merijo Slomškove nauke in dejanja ob idejah in poizkusih našega časa. O Slomšku vemo, da je mnogo in resno študiral, da se ni bal sprejeti dobro pobudo, kjer koli jo je mogel dobiti, da pa jo je vendar doživel in skušal udeležiti po svoje in našim tedanjim razmeram primerno.

V tem oziru nismo vselej tako modri, kakor je bil Slomšek. Nas je kar preveč obsedla misel napredka, tako da se nam zdi kar napačno vse, kar ni iz zadnjega leta. Tudi v tem je deloma vzrok za ono hlastanje po novih pobudah in idejah, o katerem smo govoril poprej. Saj se ne moremo več niti umisliti v to, da bi utegnili biti pravilno še kaj takega, kar je učila že kaka starejša pedagoška šola. Da potem kljub resničnemu napredku, ki ga ni mogoče in ga nočemo zanikati, ne dosežemo več ko naši predniki, se pač ne smemo čuditi. Ko rušimo

vse staro, bi morali biti zares izredno genialni, da bi mimo vse stare in tisočletne pedagoške modrosti ustvarili nekaj novega in v celoti boljšega, kakor je bilo pred nami. Če bi pa znali od starega ohraniti tisto, kar je bilo dobro in pravilno, pa oploditi in dovršiti s tem, kar zmoremo novega in boljšega, bi se brez težave lahko dvignili nad prejšnji rod. In v tem bi bil pravi napredek, vreden pozitivnega smisla besede.

6. Kako pa je to, da je Slomšek bil modrejši, kakor smo mi, ko se vendar v naši moderni dobi imamo za tako modre? Ker je v vseh stvareh mnogo razmišljal, za kar se nam zdi škoda časa. Danes smo proglasili dejanje za prvo, pozabili pa smo, da je zares dobro lahko le dobro premišljeno dejanje. Saj je resnica, da je v vzgojstvu (pedagogiji) najvažnejše, če znaš o pravem času kaj pravega storiti: poučiti, posvariti, pohvaliti, kaznovati, dati pobudo. Če si zares pedagog po božji milosti (pravi »umetnik« in ne le »rokodelec v žametnem jopiču«, kakor bi dejal Ivan Cankar), ti bo tvoj pedagoški genij že svetoval, da ne boš pravilno zadel le v nekaterih posameznih primerih, marveč v vsem svojem pedagoškem prizadevanju. Toda vsi nismo genialni pedagogi. Zato pa moramo, kar nam manjka, nadomestiti po možnosti z razmišljanjem. Pri tem pa nam pomaga pedagoška veda, vprav tista panoga pedagoškega prizadevanja, ki smo jo zadnji čas iz nekake mode tako radi odklanjali, kakor bi se bali jasnih načel in resnic. Slomšek študija ni zanemarjal in tudi v tem je razlog, da je v pedagogiki nekaj storil. Ali bi ne bilo bolje, če bi mu sledili?

V težke čase smo zašli. Ob našem pedagogu A. M. Slomšku, ob njegovih naukih in ob njegovem vzgledu smo si nekoliko izprašali vest. Pomislili smo, kaj smo — kot celota ne kot posamezniki — storili napačnega ali opustili potrebnega, s čim smo torej tudi mi pripomogli do te težke duhovne stiske, ki ji sedaj skoraj ne vemo izhoda. Toda izhod moramo najti in vprav mi šolniki, oblikovalci mladine, smo med prvimi poklicani, da zberemo in napremo vse sile ter pomagamo poiskati pot iz težkih dni. Da bomo tej nalogi in dolžnosti kos, moramo vedeti najprej sami, kaj je pravo in kaj je krivo, torej doseči načelno jasnost, nato pa z vso dušo hoteti pravo in ga udejestviti najprej v sebi, v trdnem lastnem značaju, za tem pa še v drugih, v vseh, ki so zaupani našemu vodstvu in naši skrbi.

Priznajmo si, da naša pedagogika, teorija in praksa, zares nujno potrebuje reforme, tiste prave reforme, ki se začenja pri nas samih, in prav kmalu začnimo s to reformo! Oklenimo se resnice, ob njej izklešimo svoje značaje, pa bomo iz boljših samih sebe ustvarjali boljšo šolo, iz te pa pošiljali v življenje boljši rod, poroka boljše prihodnosti. Le na ta način »vremena Kranjcem bodo se zjasnila« in le na ta način bomo kot slovenski pedagogi postali vredni učenci in nasledniki takega pedagoga, kakor je bil — Slomšek.

E. B.

Slomšek — steber naše srednje šole

(Ob 82 letnici njegove blažene smrti)

Slovenci smo lahko ponosni, da imamo v svoji kulturni povestnici duhovne velikane, ki so hkrati stebri našega narodnega duha, zakladnice, ki ne bodo nikoli izčrpane in iz katerih bo zajemal rod za rodom sokov in smernic za svojo pot v bodočnost. To so predvsem Prešeren — Slomšek — Cankar — Krek — Jeglič. Ni pa ga skoraj naroda, ki bi imel v svoji dobi tako središčno vzgojno silo osebnosti, ko jo imamo mi v našem Slomšku, ki ni samo pomemben

za takratno, predstoletno naše šolstvo in vzgojstvo, ampak je hkrati temelj, na katerem moremo še danes in v bodočnosti graditi vso našo narodno šolo in vzgojo. Zato je Slomšek steber opornik vse naše namenske narodne vzgoje in izobrazbe.

Razmeroma pozno — štiri desetletja pozneje — se je sprožila misel, da bi se tudi srednješolsko učiteljstvo in vzgojiteljstvo usmerilo v Slomškovem duhu. To je razumljivo, saj segajo tudi začetki naše slovenske srednje šole nekako prav toliko naprej v času. Vse naše šolstvo naj bi bilo zgrajeno na temeljih in smernicah, ki jih je pred sto leti postavil Slomšek. Naša srednja šola preživlja že več let sem mučno krizo. Ni to zgolj zunanja in organizacijska njena hiba (klasična gimnazija — realna gimnazija — realka), ampak še bolj notranja, vsebinska, predmetna neuravnovešenost. Pri Slomšku naj bi poiskala in našla leka tudi ona. S srednjo šolo nima namreč Slomšek skupno le tega, da ji je posredno po ljudski (osnovni) šoli položil temelje, ampak more pri njem najti dovolj pobud in moči za prenovo in notranjo svojo preureditev v globinski in narodni smeri. V naslednjem naj nakažem le nekaj glavnih smernic, ki naj bi jih srednja šola v bodoče ob Slomšku zavzela in uveljavila.

Srednjo šolo že dolgo zadeva očitek, da zanemarja tkzv. srčno kulturo, ko ji je skrb v glavnem le izobrazba, ne pa vzgoja srednješolske mladine. Zaradi natrpavanja učne vsebine dolge vrste srednješolskih predmetov, ki so vsi enako važni in vsak od njih napram drugim »najvažnejši« ali vsaj »najpotrebnejši, najzanimivejši«, da bi jih učenec moral res vse v enaki meri obvladati, če se noče zameriti smrtno enemu ali drugemu, za katerega ne čuti toliko zanimanja, odnosno profesorju, ki ga uči. Tako se upravičeno že dolgo očita srednji šoli tudi neživljenjskost. Ko sem nekaj let zapored postavljajl osmošolcem vprašanje, kaj mislijo o predmetih na srednji šoli, so mi to neživljenjskost tudi večinoma izrazili tako, da me je gnalo, da bi o tem kaj več kričal.

Šola je postala učencu zastarel in okostenel mehanizem, suhoparna ređovalnica in mučilnica z izpraševanjem in izpiti, dolgočasna jetnišnica daleč proč od resničnega življenja, ki zadeva učenca ob vsakem koraku zunaj šolskih sten, na cesti in ulici, ki buta vanj s stoterimi vprašanji, ki ga živo zanimajo in na katere pri najboljši volji ne najde odgovora v srednji šoli. Ta dvoličnost življenja — onega v razredu in onega zunaj — meče na učenca, odn. dijaka današnjih dni posebno senco, ki ga napravlja zağrenjenega, zaprtega in življenjsko neokretnega.

Pri malokaterem pedagogu pri nas pa najdemo toliko življenjske živahnosti in bližine, toliko poudarka prav srčne strani kulture napram umski kot ravno pri Slomšku. Treba je samo odpreti in se poglobiti v njegovega »Blažeta in Nežico«, pa smo o tem prepričani. Tudi dolga vrsta srednješolskih predmetov, ki so sedaj brez pravega reda in poudarka drug napram drugemu, bi dobila ob Slomšku in njegovem učbeniku tisti smiselni red in poudarek, kot ga morajo imeti. Če bi mu stal na čelu verouk kot najsvetostnejši predmet, pa bi bila materinščina temeljni in osrednji srednješolski predmet, da bi se izpolnilo, kar je dejal: »Sveta vera bodi vam luč, materni jezik pa ključ do narodne in zveličavne omike!«

Kako bi se dal verouk na srednji šoli napraviti čim bolj sodobno življenjski, da bi zağrabil dijaka in ga kljub vsem viharjem dvigal v duhovnost, o tem naj razmišljajo veroučitelji na tej stopnji. Gotovo je, da ta svetostni predmet ne sme biti več predmet med predmeti, ampak nekaj več. Materinščina kot osrednji, učni jezik tudi ne sme biti po svojem učnem postopku enaka drugim predmetom, ampak mnogo več. V nižji šoli naj bi dijak v glavnem do podrobnosti poznal in obvladal pravopis in pravorečje, v glavnih črtah pa tudi slovstvo in pesnitve, da slovnice, katere osnove bi moral nižješolec imeti v mezincu, z vsemi podrobnostmi ne naglašam posebej. Sploh naj bi dijaka slovenščina

kljub svoji predmetni razsežnosti navezala že v nižji šoli nase tako, da bi jo začutil potrebno in nujno kot zrak, ki ga vdihava in ki krepi njegovo telo. V višji šoli pa naj bi prodril v globine naše misli, izražene v slovstvenih oblikah, pesnitvah in knjižnih umotvorih naših književnikov sploh.

V podrobnih didaktičnih in metodičnih prijemih in merah bi bilo treba še pisati ne le kar se tiče omenjenih predmetov, ampak tudi vseh drugih po vrsti in redu, kakor zaslužijo glede na svojo obrazovalno dobrino na podlagi podrobnega študija vprav omenjenega Slomškovega učbenika in Slomškovih učno-vzgojnih navodil in smernic sploh. Tako bi bilo treba v luči Slomška pregledati vso dosedanjo metodiko in didaktiko srednješolskih predmetov in jih času primerno preokreniti. Če namreč kličemo: »Nazaj k Slomšku!« ne mislimo, da bi se suženjsko ravnali in posneli vse ono, kar nam navaja v svojem učbeniku, ker bi bilo to napačno. Slomšek je bil tudi človek in kot tak otrok svojega časa in nemoogoče ter škodljivo bi bilo vsiljevati nekaj, kar je danes že zastarelo. Vsak čas namreč prinaša tudi svoje zahteve. A pozabili smo v mnogem pri sedanjem šolskovzgojnem postopku na glavne smernice njegove, ki so bile naravnnejše, pravilnejše in »večno pedagoške«, medtem ko smo hlastajoč sprejemali vse, kar je več kot sodobno in novotarsko ter — kar se nam je doslej zdelo najimenitnejše — tuje. Tako kličemo danes le: »Več Slomška v našo šolo in vzgojo!« Kakor bi bilo torej prav, da bi nam slomškoslovec zbral nekaj važnih pobudnic ob »Blažetu in Nežici« tudi za našo srednjo šolo, tako bi moral ta upoštevati v polni meri i zahtevke sodobne pedagogike sploh in naših časovnih kakor narodnostnih razmer posebej.

Tako bi se tudi v ostalem pokazale tiste metodične in didaktične smernice, ki jih je Slomšek pred sto leti za vedno in posebej za nas Slovence izpričal in objavil v svojem prvem slovenskem učbeniku in po katerih bi morali marsikaj v našem sedanjem šolskovzgojnem postopku spremeniti in dopolniti. Marsikaj bi bilo tako jasno in sprejemljivo kar dobesedno in neposredno, marsikaj pa le posredno in bi se dalo v duhu Slomškove pedagogike prilagoditi na analogen način in po našem narodnem smislu, to je naši narodni duši primerno. Istotako bi se dalo pri preosnovi naše srednje šole za bodočnost v Slomškovem duhu marsikaj preokreniti.

Prav je zato, da se je obudila misel, naj bi se v duhu našega največjega narodnega pedagoga Slomška preuredila i srednja šola kakor vse šolstvo sploh (meščanska šola, učiteljske in strokovne šole) z vseučiliščem na čelu. Slomšek ni le prvi orač na našem prosvetnem polju, ampak je tudi bogat po svojih pedagoških mislih in smernicah, ki jih s pridom izkorišča vse naše šolstvo od osnovnega do najvišjega. Tako je Slomšek večno sodoben in za slovensko šolstvo neizogiben steber, okoli katerega se lahko strnemo vsi danes, ko se je omajala marsikatera opora in iščemo osrednjih osebnosti in smeri. Naj bo Slomšek veliki duhovni vodnik in steber tudi naši srednji šoli, kakor jo je pred štiridesetimi leti priklical v življenje naš veliki narodni graditelj Jeglič!

L. R.

Verska vzgoja otroka v družini

V razumskih dobah so preprečili versko udejstvovanje, celo obiske cerkve v predšolski dobi, češ da otrok ne doume pravega smisla. Naši predniki so drugače mislili. Svoje otroke so jemali v cerkev, kjer so jim obrede in sv. daritev razložili primerno njihovemu razumu. Verni starši dobro vedo, kako napačno presojujejo oni, ki trdijo, naj gre otrok v cerkev šele tedaj, ko razume pridigo in pesmi, in naj se nauči moliti, ko bo razumel vsebino molitvic. Po

Kristusovih besedah: »Pustite male k meni priti,« in »iz ust dojenčev si sebi pripravil hvalo«, je Bog gotovo izredno vesel malega bitja s čisto dušico in četudi z nerazumevanjem pripogne koleno in sklene ročice. Kako lepa je bila navada, da sta mati ali oče vsakokrat za trenutek stopila z otrokom v cerkev, če sta šla mimo. Nehote so se temu privadili tudi otroci. Kako prav je zato, če mati ob delavnikih stopi z otrokom večkrat v cerkev in mu tam pokaže in razloži vse, kar je v cerkvi: kropilni in krstni kamen, slike — glavno pa oltar s tabernakljem. Najlepše bo uvedla otroka v doživljanje sv. maše, če ga bo v šolski dobi spremljala k sv. maši in ga naučila sodelovati s sv. mašo. Stamm opisuje, kako je svojega sina učil brati in sodelovati s sv. mašo. Tretji dan je deček že sam znal. Verni oče ga je pri posameznih delih opozarjal na zvezo s Kristusovo žrtvijo na Kalvariji. Lanske počitnice sem v neki ljubljanski cerkvi doživela tole: Neka gospa v žalni obleki je bila s svojo materjo in svojim 5—6 letnim fantkom pri sv. maši. Ko je duhovnik obhajal vernike, je otrok prav glasno vprašal: »Mama, kaj pa tistile Miklavž tam prodaja?« Mati se mu je nasmehnila, stara mati jo je pogledala in nato mirno molila dalje. Kdaj in kako sta poučili ubogegega otroka, ne vem. — Ali ni zato bolj na mestu dosledna verska vzgoja, ki tudi v otroški dobi dosega različne stopnje. Saj sami vemo, da je kakšen otrok bolj dovzeten ko drugi, ali če hočemo, bolj brihten, dušica vsakega pa je podoba božja. — Ako namerava mati z otrokom prvokrat v cerkev, ga mora že doma pripraviti na to. Kakor mu je pripovedovala že doma o Bogu, vsemočnem, vsevednem, ljubezni polnem, o Mariji, o angelu, o svetnikih, tako mu bo v cerkvi mogla pojasniti vse lepše. Verna mati bo našla čas in primerno obliko za to, ker živi iz evangelija in je kakor posoda, ki prekipeva. Taka mati pripoveduje otrokom zgodbe stare in nove zaveze, iz življenja Device Marije in svetnikov, nauči jih nabožnih pesmic. Sv. pismo naj bi bila katoliškim družinam hišna knjiga, iz katere naj bi vsak večer bral oče ali mati, da se otroci navzamejo evangeljskega nauka že v domači hiši.

Posebne vzgojne naloge zadevajo starše, zlasti mater, v času priprave na prvo spoved in prvo sv. obhajilo. Pravi pouk o svetih zakramentih res sprejme otrok pri veronauku, toda zgled in sodelovanje družine je kljub temu potrebno za pripravo otroka na tako svete dneve. To je prav posebno potrebno v sedanjem času zgodnjega sv. obhajila. Mati pozna otrokove slabosti, posebno učinkovite nagibe, možnost za odpoved in druge vzgojilive strani mnogo bolj kakor duhovnik, ki mora vzgajati veliko število otrok. Tudi ima otroke pred velikim dogodkom otrokovega življenja le nekaj ur tedensko, mati pa vsak dan več ur. Tedaj naj mati tesno poveže svoje versko življenje z otrokovim, tesneje ko kdaj koli prej ali slej. Kolikorkrat ji je le mogoče, naj gre z njim k sv. maši tudi v delavnikih, z otrokom naj moli in poje; izbere naj mu primerno vzpodbudno čtivo; vadi naj ga v resnicoljubnosti, pokorščini, v požrtvovalnosti in ljubezni do drugih. Vsa družina naj se z molitvijo pripravlja na slovesni dan.

Na dan sv. obhajila bodo modri starši znali odvrniti pozornost od obleke in od vsega, kar bi motilo notranjo zbranost. Tudi nadaljnja vzgoja po prvem sv. obhajilu naj poudarja vrednost sv. zakramentov, naj preprečuje polovičarstvo in brezbriznost. Ta vzgoja je v rokah staršev. Kako lepo bodo znali tako vzgojeni otroci obhajati svoj rojstni, krstni in godovni dan s prejemom sv. zakramentov. Če pride nov član v družino, obhajajo krstni dan s sv. mašo in z molitvijo za novega bratca ali sestrico. Potrebna je prava izbira botrov.

Tudi za nadaljnje spovedi naj starši otroka vedno pripravijo, da mu bo kesanje najvažnejše, da bo znal razločevati med smrtnim in malim grehom, da ne bo zamenjaval čistosti in sramežljivosti, da ne bo imel za greh, kar ni greh, ali pa bi prezrl greh, ki mu je že prešel v navado. Ako je otrok nemiren, ali mu ni kaj jasno, mu je treba pojasniti. V letih, ki se nanašajo na prvo sv. obha-

jilo, napravi dobro vzgojen otrok pogosto dovršen vtis celo na odrasle, da si žele biti tako pobožni, tako verni, tako goreči v molitvi in v prejetanju svetih zakramentov.

Toda ne ostane vedno tako. Pogosto opazimo znake otroške vernosti v otroški dobi, a je ne najdemo več pri odraslih. Zato se mora tudi v prehodni ali razvojni dobi najti verski razvoj. V idealni družini so dani vsi pogoji za ugoden potek te dobe, razen če jo veri nasprotno okolje preveč zajame. V razvojni dobi bodo opazili starši pri otroku manj gorečnosti, manj pobožnosti, morda mu je treba celo prigovarjati, naj večkrat prejema sv. zakramente, morda zavzame trenutno nasprotno stališče proti duhovnikom, razglablja verska vprašanja in ga mučijo dvomi.

Starši, ki razumejo mladostno dobo, naj ne obupajo spričo te spremembe, kajti ti pretresljaji vodijo ob pametni, ne nadležni in vsiljivi verski vzgoji iz pomanjkljive, včasih naivne otroške vernosti v zasidrano, prostovoljno poglobljeno vernost. Ako je bil ta prehod prepovršen, tedaj dostikrat ohrani človek še v zreli dobi drobce otroške naivne vernosti, ki jo notranji ali zunanji viharji lahko popolnoma stro. Zgodi se pa tudi, da nastopi pozneje zakasnel razvoj in je mnogo nevarnejši, kakor so tudi otroške bolezni nevarnejše in trdovratnejše, če napadejo odrasle.

Idealno bi bilo, ko bi vse družine, delavske, kmetske, uradniške in meščanske, prevevalo tako visoko versko ozračje, da bi otroci tudi razvojno dobo lepo in brez večjih nezgod prebredli. Na mladega katoličana stavlja Cerkev večje zahteve, ko je to pri drugih verstvih. Težko mu je n. pr. boriti se proti verskim dvomom ko proti grehu, ali se mu včasih upira, ko Cerkev postavlja meje, česa ne smemo brati. Ako je družinska vzgoja dosledna, koliko verskih dvomov mu prepreči, ko vztraja na božjih in cerkvenih zapovedih. Notranji mir in verska gotovost preideta iz otroške vernosti v vernost odraslega človeka. S pravilno versko vzgojo bo doraščajočemu čisto jasno, kaj zmoreta molitev in prejetanje svetih zakramentov. Ve, da nobena molitev ni brez uspeha, čeprav dobri Bog ne da ravno tega, za kar ga je otrok prosil. Ve, da moramo moliti, ker vse zavisi od Boga, in delati tako, kakor da je vse od nas odvisno. Vzgojen je tako, da veruje v božjo Previdnost in ve, da je vse, kar koli se zgodi, v naše in drugih dobro.

Mladostnik, ki mu je domača družina zgled blage vernosti, vzdrži tudi, če vidi drugod vso zmedo nevere. Pri starših je videl vzajemno sodelovanje vere in življenja, ne pa ločeno delovanje enega in drugega. Porazno je za mladostnika, ki ničesar ne ve o kulturnih vrednotah, ki so jih ustvarile katoliške osebnosti vseh narodov. Kolike vrednosti pa je, če je tudi tostransko poučen in more mirne duše odgovoriti onim, ki očitajo katoličanom zaostalost in brezbriznost za kulturne vrednote.

Kljub skrbni verski vzgoji nastopi v razvojni dobi vendarle čas verske krize. Ameriški psiholog Starbuck in drugi psihologi trdijo, da nastopajo v milejših oblikah v različnih stopnjah:

1. Doba večjega verskega zanimanja, 2. doba verske odtujenosti, 3. doba obnove verskega življenja in skladnost drugih duševnih zanimanj z verskim. Nastopili bodo znaki verske vneme in mlačnosti, nato zopet menjava verske brezbriznosti in večjega verskega zanimanja. To se tem bolj odraža, čim več različnih vplivov mladostnik sprejema, zlasti če se loči duh v družini od duha v šoli, med prijatelji, v društvih. Mladostnika nemo opozarjajo dobri zgledi bratov, sester in staršev na pravo orientacijo v verskem življenju; ako to ne izda, ga je treba dobrohotno opozoriti tudi z besedo. Mladostnik se upira vsaki sili in vsemu, tudi molitvi, če je je preveč, kajti njegova molitev je kratka, hitra, nemirna, viharna. Nima časa za počasno, dolgovezno molitev. Tudi ne

ljubi javnih molitev, kar je največkrat izraz notranje sramežljivosti in strah pred dotikom duše. Kdor ljubi dušo mladega človeka, bo znal tudi vse to upoštevati. Močno pa se nagiblje mladostnik k romantični mistiki in je zato prav ta nagib včasih znalo izrabiti katoliško mladinsko gibanje.

Dostikrat tudi ročno delo pospeši versko zanimanje. Schneider piše v svojih spominih, kako rad je ob sobotah pomagal krasiti cerkev. Vselej je bil v nedeljo nato veliko bolj zbran v cerkvi. Cerkovnik mu je dovolil ministrirati, kaditi s kadihnico, nositi banderce v procesiji. Rad se spominja cvetne nedelje v cerkvi in doma.

Tudi najboljša vzgoja ne more odvzeti mladostniku boja z veri sovražnimi silami. Končna odločitev zavisi od mladostnika samega. Kako in za koliko časa se bo odločil, ne vemo. Pozneje pridejo novi viharji, ki povzročijo nova razdobja, nove odločitve. Vse je stvar božje milosti in svobodnega človekovega sodelovanja. Tudi za versko vzgojo velja, kar pravi Sailer na kraju svojega vzgojslovja: »Najboljša družina da samo rastlino, najboljša vzgoja to rastlino samo neгуje, toda rast ji daje Eden, ki je Gospod in Bog.« Starši bodo otroku najbolj pomagali z molitvijo. Če že sicer vsak dan molijo zanj, potem naj v dobi krize pomnože svoje molitve. Naj jih pritegne zgled sv. Monike, ki ni prenehala moliti za svojega sina in jo je še bolj vzpodbudila beseda sv. moža: »Otrok, ki je deležen tolikih solza in molitev, se ne more pogubiti.«

St. š.

Vzorec predavanja o verski družinski vzgoji

Uspešna vzgoja mladine more biti le verska vzgoja, ki bogati otrokovega duha z lepoto in globino ne le naravnih, ampak zlasti krščanskih resnic, utrjuje v mladini voljo z naravnimi in nadnaravnimi sredstvi in vzgaja v njej nežno čuteče srce, živo občestvenost ter zlasti nadnaravno usmerjenost in vodi človeka k Bogu.

Po teh načelnih mislih naj sledi par praktičnih mišljajev za versko vzgojo v družini.

Čas otrokovega razvoja navadno delimo v tri dobe, ki se ločijo med seboj ne le po telesni rasti, ampak tudi po vsebini in načinu otrokovega duševnega življenja. V zgodnji predšolski dobi nekako do 5. ali 6. leta se otrok začne zavedati samega sebe. Središče vsega je on sam z bujno domišljijo in naglo se menjajočimi razpoloženji, zelo bistro že opazuje svet okoli sebe in razne pojave v življenju svoje okolice. Vse okolje ga že v tej dobi vzgaja in vpliva nanj morda za vse življenje in zato se mora prava vzgoja začeti že v tej dobi.

Druga doba, lahko bi rekli ljudskošolska doba, do nekako 12. leta, ko je otrokova pozornost obrnjena predvsem v zunanji svet. Domišljija ni več tako živa, v ospredje stopa mirnejše presojanje, a otrok gleda in presoja svet še vedno naivno.

Tretja doba sega do nekako 17. leta, ko se mlad človek začne zopet odtrgovati zunanjemu svetu in ga zopet zanima lastni jaz njegove notranjosti. To je za mladega človeka najtežja doba, doba viharjev in prelomov.

Ker v ljudski šoli nimamo mladine iz tretje dobe, ostanimo pri prvih dveh. V prvi dobi je prvo in najvažnejše dejanje v verski vzgoji otroka krst, — čeprav se vzgoja začne prav za prav že pred otrokovim rojstvom, — po katerem otrok prejme nadnaravno življenje posvečujoče milosti in pravico do zveličanja in je s tem izročil Kristusu, največjemu vzgojitelju in prijatelju otrok. Krst naj se zato ne odlaga, ampak naj bo podeljen čimprej. Ker se otrok nanj še ne more

pripraviti, naj bi se nanj pripravila oče in mati z molitvijo in s tem, da bi vsaj v glavnem poznala pomen in obred krsta, da pozneje otroku to razložita in z njim ponavljata krstno obljubo. Za otrokovo versko življenje je pomembna izbira krstnega imena, ki naj bo svetniško ime, da ima priprošnjika in vzornika za vse življenje. Botri naj bodo ljudje, ki vestno izpolnjujejo verske dolžnosti, saj drugače je nemogoče izpolnjevati dolžnosti, ki jih z botrstvom prevzamejo. Godovanje otrokovo naj ima krščansko vsebino, cela družina naj misli na godovnjaka v molitvi. On sam, če že more in drugi z njim naj se udeleže sv. maše in obhajila; pred sliko njegovega patrona, če jo ima, naj gori lučka in izve naj tudi kaj iz njegovega življenja.

Ko je še v zibelki, navadi mati otroka na znamenje križa; vedno ga prekriža, ko ga devlje spat. Otrok se bo temu tako privadil, da niti zaspati ne bo hotel, dokler ga mati ne bo prekrižala. Čimbolj bo znamenje razumeval, tembolj ga bo spoštoval in prosil zanj ter legal k počitku z zavestjo očetovega in materinega, zato božjega blagoslova. Ko je že večji in teka okrog, ga navadi mati sklepati roki in ga nauči kako kratko molitvico, ki jo naj za njo izgovarja. Otroka nikoli k pobožnosti ne sili z raznimi grožnjami in pretnjami, še manj mu govori o strašnih božjih kaznih, ki mu prete, če ne bo poslušen. S takim ravnanjem se otroško srce zastrupi, prirojena otroška zaupljivost zakrknje in se spremeni v strah in odpor. Otrok ne sme dobiti občutka, da je Bog nekakšen tiranski gospodar, ki venomer stoji za človekovim hrbotom, drži v rokah bič in ga za najmanjši prestopok ošvrkne z njim. Na ta način se doseže prav nasprotno; otroci potem neradi hodijo v cerkev in se pobožnosti otesajo kjer koli le morejo. O božji strogosti mu govori šele takrat, ko bo njegov razum dovolj zrel in se bo zares težje pregrešil.

Ljubezen se pridobiva le z ljubeznijo. Če hočeš, da bo tvoj otrok Boga res ljubil, tedaj mu govori le o dobrem očetu, ki je v nebesih, o njegovi veliki ljubezni do vseh stvari na zemlji. Otrok se veseli lepe cvetlice, na veji pojočega ptička, sega zvečer po zvezdah, vse to so lepe prilike, da mu pripovedujemo o Bogu, ki nam vse to daje v veselje in korist. Pojasnujmo mu, kako je vse, česar se veseli, le dar božji in mora biti Bogu za vse hvaležen in ga mora ljubiti, kot Bog njega ljubi. Ko se veseli igrač, naj zve, kako je Bog omogočil, da mu jih je oče lahko kupil, naj zve, da mu je starše dal Bog, da bi zanj skrbeli (oče povej tako o materi, mati o očetu). Povsod naj vidi sledove božje ljubezni do človeka in njega samega, da se Boga čimprej oklene. Naj otrok ne občuti samo dolžnosti, ki jo ima do Boga, ampak predvsem ljubezen, ki mu jo naj dá iz proste volje brez strahovanja in sile. Otrok naj svojo ljubezen do Boga pokaže, da je med molitvijo drugih miren in tih in naj se že zgodaj tudi sam navadi kratkih molitvic. Iz opazovanja drugih in iz primernege pouka naj otrok spozna, da je molitev sveta zadeva, pogovor z nebeškim Očetom. Opozoriti ga je na različne namene pri molitvi. Važno je pri večerni molitvi izpraševanje vesti, pri katerem je malemu otroku seveda treba pomagati. Mati, zapoj z njim kako ljubko nabožno pesmico, z dolgimi molitvami pa malega otroka ne muči. Bogu naj daruje tudi svoj smeh, veselo pesmico, malo žrtev. Svojo ljubezen do Boga dokaže, če stori to, kar Bog hoče. Zato mu dopovej čisto nazorno, kaj Bog od njega hoče prav zdaj v tem trenutku in zakaj to. Tudi v cerkev vzemi že malega otroka, seveda ne k dolgim opravilom. Svetišče samo napravi nanj mogočen vtis, če pa vidi še starše zatopljene v molitev, vpliva to še močneje. Vselej ga pouči o tem, kar bo v cerkvi videl, če le mogoče, že zunaj, da se navadi v cerkvi popolnega molka.

Otrok se rad plaši, zlasti če je morda slišal veliko pravljic o strahovih, čarovnicah itd. Ima živahno domišljijo, pa se mu zdi, da ga taka prikazen kje v temi čaka in odnese. Zato le malo takih pravljic! Govoriti mu je pa treba o

angelu varuhu, ki je povsod z njim in ga varuje, dokler je dober in priden; zato naj se ne boji nobenih strahov. Tudi lepa verska slika je dober vzgojni pripomoček, kakor nasprotno nemoralna slika lahko že zgodaj pokvari otrokovo domišljijo in čisto srce. Zato obesi otroku nad posteljo lepo sliko, da jo bo zadel prvi otrokov pogled, ko se zbudi. Spomni naj ga vsako jutro, da mora opraviti jutranjo molitev in napraviti dober sklep za ves dan. Lahko je slika Matere božje z Detetom ali slika angela varuha. Razpelo naj ima družina na častnem mestu. Karkoli lepega in dobrega otroka učiš, naj podpira tvoj lepi vzgled, da so tvoja dejanja v skladu z naukom. Beseda miče, zgled vleče. Odrasli naj bi skupno z otroki nikoli ne sedli k obedu, zajtrku, večerji, ne da bi prej molili in se pozneje zahvalili za božje dobrate. Otrok se bo naučil spoštljivo ravhati z najmanjšim koščkom kruha in bo znal biti hvaležen za vse darove.

V družini naj nikoli ne pade dvoumna, spodtakljiva beseda, ne toliko navaženi vzkliki »o ježeš« itd., ki jih izgovarjajo nekateri ob najbolj neumestnih trenutkih. Otrok naj občuti sveto spoštovanje do teh imen in naj jih le pobožno izgovarja. Za otrokovo versko vzgojo je zelo važno praznovanje nedelj in praznikov v družini, kar more zapustiti v otroku nepozabne spomine, ki morejo odločilno vplivati na njegovo mišljenje in življenje za vedno. Vsa družina naj bi zavestno živela s cerkvenim letom, kar bom omenil natančneje še pozneje.

Otrok v šolski dobi svojo pozornost obrača zlasti v zunanji svet, duhovno pa še vedno živi ves pod vplivom družinskega ozračja. Dolžnost staršev v tej dobi je, da prej začeto delo nadaljujejo in vzgojo dopolnjujejo ter podpirajo vzgojno delo šole. Usodna zmeta bi bila, če bi starši zdaj začeli družinsko vzgojo zanemarjati, češ zdaj imata otroka v rokah dva poklicna vzgojitelja: učitelj in katehet. To je res, a otrok je tudi v teh letih še vedno bolj pod vplivom družine in pretežni del živi le doma in oče in mati bosta bolje spoznala otroka in ga tudi laže in uspešneje vzgajala.

Kako naj v tej dobi starši pomagajo pri verski vzgoji? Otrok stavi veliko tudi verskih vprašanj, hoče pač globlje spoznati, kar je prej mirno sprejemal brez lastnega presojanja. Zato je treba v tej dobi verske pojme poglobljati in razširjati. Otrok pa navadno tudi še v tej dobi sprejme odgovore avtoritativno, zaradi ugleda staršev, ker oni tako uče. Pouk naj bo prilagojen otrokovim sposobnostim; utemeljevanje verskih resnic, navad, življenja naj bo mirno, stvarno, a še vedno prisrčno. Čustvena, sladkobna razlaga in pobožnost ne vzdržita. Položiti je treba kot temelj in vodilo za življenje trdna načela, ki jih je Jezus razodel in učil. Pobožnost mora biti oprta na dovolj globoko versko znanje, ki edino more obvarovati mladega človeka pred brodolomom v veri. V tej dobi je treba podpirati delo katehetovo, poglobljati v otroku ljubezen do Boga in Kristusa, pripravljati otroka na prejem svetih zakramentov, voditi ga k molitvi in bogoslužju, utrjevati v njem verske navade in skrbeti, da bo stalno živel v posvečujoči milosti božji.

Poglobljajmo v otroku ljubezen do Boga in Kristusa! Vir vsega in namen vsega je Bog, neskončno modri, vseмогоčni Stvarnik, ki je poln ljubezni do nas. To naj otrok spoznava vedno živeje, na nekoliko poglobljeni način kot v prvi dobi. Ker ima otrok v šolski dobi smisel za vzglede in življenjepise, je treba otroka voditi k najpopolnejšemu vzgledu Kristusu. Sveto pismo nudi dovolj zgodb iz njegovega življenja, 'da se more o njem govoriti živo in privlačno. V tej dobi vpliva na otroka Kristusov dejanj, zato mu pokaži njegova izredna dela — čudeže: Kristusa in njegovo ljubezen do narave, Kristusa, ki pogumno nastopa in se bori zoper slabo, Kristusa vsega dobrega med otroki, pa polnega odločnosti med farizeji, krotkega pa samozavestnega, ki govori o sebi, da je pot, resnica in življenje. Kristusova osebnost in njegova dela v tej dobi bolj vplivajo, kot njegov nauk.

(Dalje).

Vzgoja o narodni zavednosti

Mnogo se je že pisalo in govorilo o naši narodni šoli. Živahna in pogosta razpravljanja že sama dokazujejo njeno pomembnost. Že na zunaj smo jo skušali čimbolj prikazati kot narodno damo in veličino ter jo oblačili v najbolj pisana narodna odela. Staro ljudsko šolo smo pred leti prepleskali z narodno šolo. Določili smo tudi skupino »nacionalnih« predmetov, ki naj dajejo naši šoli zunanji, vidni narodnostni znak, na znotraj pa naj bi bili gibalo in temelj vsega narodnostnega izobraževanja in vzgajanja. Natezali smo jo na razna nacionalna kopita, izdelana po modi trenutno vladajočega političnega stanja. Tako smo ji delali silo in jo ovirali v njenem zdravem razvoju. Nimam namena pisati, v koliko je naša šola svoj smoter izvedla, odnosno kakšni so uspehi takega ravnanja. Poudariti želim samo, kaj je bistvo narodne šole in kateri so tisti temelji in stebri, na katere naj gradimo in opiramo narodnostno vzgojo.

Kaj je narod, o tem imamo mnogo različnih definicij. Resnično ta pojem najbolje označuje trditev, da je narod duhovna družba, ki ima kot popolna družba sam svoj namen in svoje poslanstvo. Poedince, člane naroda, trdno veže pristna narodna zavest. Ta zavest pa ni pri vseh enako močna. Zavest pripadnosti svojemu narodu je pri nekaterih trdna in neomahljiva, pri drugih mlačna, in nikakor ne moremo trditi, da kdo pripada narodnostnemu občestvu, če izpričuje svojo narodno pripadnost le z osebnimi listinami. Bistvo narodnosti označuje tudi narodova svojevrstnost. Ta svojevrstnost pa nobenega naroda ne odvezuje dolžnosti, da po svoji moči in sposobnosti prispeva h kulturni rasti človeštva. Nasprotno je kulturna rast pogoj za narodov obstoj. Za naš narod, ki ni velik, ne bogat, ne mogočen, je obstoj in rešitev le v narodni in vseobči človeški kulturi. V tem slutimo njegovo življenje in poslanstvo. To bi bile nacionalne težnje in kot take za vsakogar osrednjega in vseobsegajočega pomena. Za to nalogo mora vsak poedinec izžarevati pristno narodno zavest. Idejo je treba popularizirati. Tudi popularnost ideje o duhovni narodni pripadnosti more pognati tako močne korenine, da jih nobena sila več izruvat ne more. Ideje ohranjajo in jim dajejo življenjsko silo tudi občestva in jih posredujejo članom s kulturnimi sredstvi in ustanovami. Najvažnejše kulturno sredstvo vsakega naroda pa je šola. Zato je šola le tedaj narodna, kadar veje v njej pravi narodnostni duh, po katerem živi ideja o narodnostni pripadnosti članov, ki sestavljajo organsko narodno telo.

Dobra vzgojenost glede zavesti narodne pripadnosti se očitno pokaže v času vojne in velikih socialnih pretresov. Tedaj je vsak narod postavljen na hudo preizkušnjo. Nositelji narodne misli se upravičeno vprašujejo, kaj in kako je z narodno zavestjo ljudstva. Zdravega naroda in v narodni zavesti prav vzgojenega bes vojne ali revolucije ne more uničiti. Vseka mu rane, polomi suhe veje in ga notranje prečisti in utrdi. Morem reči, da ga resnično vzgaja. Ta vzgojni uspeh je najboljši, ker je spontan, enkraten. Vzgaja namreč življenje s telesnim in duševnim trpljenjem. Vendar polagamo na vzgojo vso važnost šole. Kajti če ob hudih preskušnjah narodu kaj spodrsne, se začudeni vprašujemo, kaj je delala šola. To je sicer nekoliko krivično, ali res je, da ima šola mnogo časa in sposobnosti, da njej zaupano mladino s polno odgovornostjo vzgaja nacionalno. Zato mora imeti tudi možnosti, da to svojo pravico neovirano ostvarja in dano ji dolžnost polno izpolnjuje.

Narodnostna vzgoja temelji na narodovih kulturnih dobrinah. Te vrednote označujejo tudi svojstvenost posameznega naroda. In na te temelje postavljamo v šoli svoje prizadevanje za rast in krepitev narodne zavesti nam, zaupane mladine.

Prvo je tradicija. Način medsebojnega občevanja, praznovanje praznikov, noša, šege in navade ob tej ali oni priliki itd., vse to je tako naše, da že na zunaj krepko poudarja poedinčevu pripadnost k naši narodni zajednici. Z entuziazmom streže tradiciji človek, ki je v narodu zakoreninjen. »Tako smo pri nas praznovali, tako so naš oče ravnali...«, s takimi in podobnimi izgovori utemeljuje svoje ravnanje. V narodu zakoreninjen človek živi po nepisanih, a živih moralnih in etičnih zakonih svojega naroda.

To in taka je moč izročila. V šoli ga skrbno neujmo ne le z besedo, marveč tudi z zgledom. To slednje je življenjsko, zato za gojence najbolj sprejemljivo. Posebne važnosti je še tak način vzgajanja za gojence, ki prihajajo iz okolja, kjer narodno izročilo že nima več prave cene. Tako naravno predemo dalje iz roda v rod niti izročil, ki so vredna, da se ohranijo. V gojencih se vzbuja ljubezen in spoštovanje do vsega, kar je »naše«. Žive narodne tradicije prežet poedinec je živ član svojega narodnega občestva in ne bo nikoli postavljajl vprašanja o svoji narodni pripadnosti.

Tradicija v šoli je velike pedagoške vrednosti, ker vpliva na otroka v toliki meri, da vse tradirane doživlja sprejema kot svoje osebne. To se pravi, ne zaveda se, kje je to ali ono misel pobral. Tuj doživljaj mirno sprejme za svojega in se ne zmeni za to, da ta misel ali doživljaj ni spočet v njegovi duši, da ni zrasel na njegovem zelniku. In ker tradicija obsega vse žile, po katerih polje ljudsko življenje, spada prav gotovo vsaj v ljudsko in deloma tudi v srednjo šolo.

Ogromnega pomena za narod je verska vzgoja, bodisi po svojem nauku, bodisi po svoji preteklosti. »Kajti živo vero imeti se pač ne pravi obupavati v trpljenju sedanje dobe, temveč — trdno stati kljub temu, da se svetovno naziranje in vkupna morala komu menjavata vse po danem kraju in času.« (K. Ozvald, Ped. zbor. za l. 1937., str. 115.) Živa verska zavest, pristna bogovernost in vdanost v božje sklepe je tesno zvezana z našim imenom, značajem in kulturo. Nositelji naše narodnostne ideje so uravnavali naše narodno življenje: v kulturi, znanosti, gospodarstvu, socialnih odnosih itd., tudi po načelih vere, ki so neizpremenljiva, večna.

Verska zavest je močen steber ljudske morale. Ne mislim tu morale v ozkem pomenu besede, seksualnosti, marveč moralo vsega javnega in zasebnega življenja. Ljudska morala, posebno če je zrasla iz verskih načel, je dragocen regulator narodovega življenja. Vera in morala druga drugo izpopolnjujeta in se podpirata. Bogoveren človek ne vprašuje, da li so zahteve morale pravične ali krivične, o tem ne razglablja, temveč po tej morali živi; saj tako je bilo vse doslej, zakaj bi bilo odslej drugače. Verske vzgoje od moralne ne moremo ločiti. Zakaj, če bi tako ravnali, bi hkrati gradili in podirali.

Tudi etična vzgoja prihaja tu v poštev. S kritičnim ugotavljanjem, kaj je prav — kaj ni prav, kaj smeš — kaj ne smeš, podpiramo versko in moralno vzgojo. Toda prvenstvene važnosti ni za človeka z živo bogovernostjo. Je pa precejšnje vrednosti za moderniziranega človeka, ki za vsako verovanje zahteva prijemljivih dokazov. On šele išče, kar prvi že ima.

Pomanjkanje socialne vzgoje, oziroma stržen socialnega vznemirjenja in bojov, je v pomanjkljivi ali opuščeni verski vzgoji. Če je socialnost dejanski odnos med dvema ali več osebami, ni še dovolj, da človek pozna norme, ki socialne odnose uravnavajo in določajo, marveč ga mora socialna vzgoja usposobiti za pristno doživljanje socialnih vrednot. Verski nauk, da smo si bratje v Kristusu, je tudi vogelni kamen socialne vzgoje.

Če je narod duhovna družba, ki temelji na njemu svojski kulturi, ne na civilizaciji, ki ima mednarodnen značaj in je importirano blago, tedaj s propadanjem narodne kulture gine tudi narodna zavest. Ne sorodstvo krvi, ampak edinstvo duha izpričuje živo pripadnost narodu. Opuščanje narodnih kulturnih

dobrin, preziranje istih in omalovaževanje, po drugi plati pa hlastanje le za komfortom civilizacije, žene narod v propast. Zavest vkupnosti, duh narodnega občestva ima dovodne žile narezane na koreninah.

Izmed kulturnih področij sem že omenil vero in z njo tesno spojeno ljudsko moralo, etiko in socialnost. Naj navedem le še nekaj važnejših, ki naj zavzamejo v naši šoli vidno mesto.

Jezik je gotovo ena največjih narodovih kulturnih dobrin. Narodna zavest se v njem vidno izraža, po njem se posredujejo vse kulturne dobrine. Jezik je izraz narodove duše. Saj vsak jezik drugače izraža to ali ono misel. Tujega jezika ne znamo, dokler samo transponiramo besede. Sele ko se znamo izražati v duhu tujega jezika, moremo reči, da tuj jezik znamo.

Tudi naša jezikovna kultura je bogata in pravemu Slovincu najbližja. Kdor meni, da so naši literarni umotvori po kvaliteti in kvantiteti malenkostni, pa zato toliko rajši sega po prevodih, ta očitno kaže svojo izkoreninjenost in morda tudi neizobraženost. Povprečnež, ki mu naši literarni vrhovi niso dovolj, rad sega po tuji plaži in kiču. Za vsak greh je kazen in za tega je ta. Kdor pa opusti materni jezik, odpade od narodnega telesa.

Negovanje in ohranjanje naše jezikovne kulture je torej naše šole sveta pravica in dolžnost. Skrbeti za lepoto naše besede, jo razvijati v izrazni plemenitosti in lepoti, buditi zanjo ljubezen in spoštovanje — se pravi, vzgajati tudi narodno zavest na najlepši, najbolj prirodni in zato najlažji način.

Z negovanjem lepote naše besede se družijo tudi estetska vzgoja našega ljudstva. Koliko lepote je v naši narodni pesmi in izrazu. Najboljši naši leposlovci so zajemali iz narodnega jezikovnega zaklada ter lepoto jezika po svoji genialni sposobnosti dvignili do zavidljive višine. Zato šola ne opozarjaj samo, kako literarni umetnik problem obravnava po modi te ali one literarne struje, nego poudarjaj tudi lepoto silo izrazja. Ni dovolj razlagati umetnino z ozirom na ta ali oni stil in tehniko, umetnina ima prvo svojo lepoto. Pa bodisi to pesem, slika ali glasba. Zato jo je treba občutiti, doživeti. Šola vzgajaj tudi za lepoto doživljanje. Estetsko vzgojen človek izrazno moč in lepoto Cankarjeve besede tako silno občuti, da večkrat niti ne zasleduje misli, ki jo je Cankar znal tako veličastno in bogato povedati. Lepota besede estetsko vzgojenega bralca vsega prevzame. In tako je znal povedati — naš Cankar. Ob spoznanju naših umetnin se narodna zavest stopnjuje in postaja ponosna.

Kulturnega področja narodnega gospodarstva tudi v šoli ni prezirati in zametati. Nismo narod, ki poseduje ogromna industrijska podjetja, bogat kapital in veletrgovino. Naše bogastvo je naša zemljica, ki preživlja ljudstvo pridnih rok. Te pridne roke so ta košček sveta, nam določen za bivanje, kultiviranje in mu dale zunanje svojstveno lice. To je naše narodno bogastvo, ki ga bo pametno in vzorno gospodarjenje dvignilo še na večjo stopnjo zmogljivosti in tudi zunanje lepote. Podlaga vsega našega gospodarjenja je pridno delo in varčnost z vsemi pridobitvami novodobnih izkustev. In ne pozabimo na poštenost! Črv korupcije, ki se je v času zmede zaplodil tudi v našem gospodarstvu, ne izpodjeda korenin samo narodnemu gospodarstvu, marveč izsesava tudi sokove zdrave narodne miselnosti same v njenem bistvu. Z-gospodarsko vzgojo družimo vzgojo ljudske morale z ozirom na pridno delavnost, poštenje, varčnost in socialno dejavnost; ohranjamo in večamo gospodarske dobrine posameznika, kakor vseljidsko imovino. Narodno bogastvo narodno zavest krepi. Nesmotrno gospodarjenje in uničevanje nas ponižuje na stopnjo nesvobodnih be-raških plemen. Potrebujemo torej tudi gospodarske vzgoje.

Poleg vzgoje duha omenjam kratko še vzgojo telesa. Ne mislim le na lepo telo, sproščene gibanja, ki vsak čas postavlja nove športne rekorde. Predvsem hočem poudariti telesno zdravje. Pretirano prizadevanje za telesno lepoto je moda zadnjih desetletij. Telesna vzgoja ima sicer tudi estetske cilje, toda koliko

okrepi misel narodne zavesti nekaj idealno gojenih in vzraslih teles, če trpi večinska plast na pomanjkanju sanitarnih in higijenskih naprav, ki bi skrbele za splošno ljudsko telesno zdravje. Populariziranje telesne in stanovanjske higijene bodi resna skrb naše šole. Narodni skupnosti bi s pridom koristila le taka telesna kultura.

Osnova vsej vzgoji je intelektualna vzgoja. Brez izobrazbe ni mogoča nobena vzgoja. Naša šola naj jemlje izobrazbene vsebine prav tam kakor vzgojne, to je iz narodne zakladnice. Bodi življenjska, praktična, to se pravi: v izobraževanju šola spremljaj resnično in zdravo življenje našega naroda. Napačno bi bilo segati k sosedu v skledo, dokler je še domača polna. Izobrazbene vsebine podajamo prvenstveno kvalitativno in šele po danih in zahtevnih razmerah se oziramo tudi na kvantum. Resnična in temeljita izobrazba je osnova samoizobraževanju in samovzgoji, kritični razsodnosti in normativni dejavnosti. Taka intelektualna vzgoja se nujno manifestira tudi v narodni zavesti.

Po vsem tem se postavlja vprašanje, kakšno pot naj ubira naša šola, da postavljene cilje doseže, hočem reči, kako naj v navedenih kulturnih smereh vzgaja in izobrazuje. Ne mislim tu na reformo šole kot take in razno poizkušanje, ki vnaša v vse delo precej negotovosti. Vodilo naj bo: izobrazbene in vzgojne vsebine postaviti na domači kulturni temelj, kakor ga nudi dejanski stan. Na njem graditi organsko in brez skokov, previdno in večče, da ne bo šola fabricirala izkoreninjenecv, ampak vzgajala ljudi, ki bodo krepko vrasli v naši miselnosti, v naši narodni biti.

H koncu še eno misel. V času hudih stisk naroda grozi nevarnost, da se duševna podoba njegova izmaliči, da se v svojem ravnanju zmede. Tedaj je dolžnost tudi šole, da z direktnim poukom daje pravec pristni narodni nazorski usmerjenosti. Ta pouk ne bodi tendenčno vsiljiv, temveč oduševljajoč in stvaren. Zakaj šola življenje spremljaj!

Vinko Brumen

Varujmo se zmot

I. Svetovni nazor.

Večkrat pravimo, da je naše mišljenje o tej ali oni stvari zmotno. Ker pa je mišljenje neko doživljanje (prim. letošnji Slov. učitelj, str. 52) lahko pri njem pač govorimo o napakah, defektih, ne pa o zmotah. Beseda »mišljenje« nam v navedenem primeru pomeni nekaj drugega, namreč skupek misli, sodb in mnenj o svetu in življenju izven nas in v nas, skupek misli, do katerih lahko pridemo z lastnim duševnim naporom ali pa jih gotove in »sfrizirane« prevzamemo od koга drugega. Kot skupek — dejal bi sestav, pa bi bila morda beseda preveč logično določena — kot skupek misli, sodb in mnenj o svetu in življenju pomeni beseda »mišljenje« precej isto ali celo isto kakor danes zelo moderna beseda »svetovni (in življenjski) nazor«, tudi »svetozor« ali »pogled na svet«.

Svetovni nazor pa je »misel o svetu, njega početku, smislu, koncu, kakor tudi o bitju in smislu stvari, ki so na svetu, zlasti človeka in njegovega življenja« (Ušeničnik, Izbr. sp. X, 343), je »odgovor na vprašanja po smislu sveta«, ne po njegovi strukturi (Müller, Einl. in die Philosophie 290), torej odgovor na tista vprašanja, ki so za človeka in za njegovo usodo pomembna. Kako si na ta vprašanja odgovorimo, od tega zavisi, kako živimo.

Gornje opredelitve določajo »svetovni nazor« le po vsebini, s tem pa o njem ni povedano vse. Zanima nas še, kako nastane. Mislili bi, da pač po znanstvenem proučevanju sveta in življenja. Vendar ne bo tako, vsaj ne samo tako.

Saj imajo svoj »pogled na svet« tudi preprosti ljudje, ki le malo vedo o odgovorih, katere daje na večna vprašanja o smislu sveta in življenja znanost. Svoj svetovni nazor so imeli tudi predniki, ko je bila znanost šele v prvem razvoju. In končno človek, ki danes živi in naj prav živi, ne more čakati, kdaj se bo znanosti posrečilo, da bo mogla dati povoljne odgovore na vprašanja, ki njega mučijo in ki jih mora on v svojem življenju rešiti. Torej se svetovni nazor hrani tudi iz drugih virov, ki bi jih mogli le naštet: inspiracija, razodetje, intuicija; tradicija, pouk, vera. Poleg racionalnih ima še iracionalne korenine, zato ga je tudi samo z logičnimi razlogi in dokazi težko premagati.

II. Zmote.

Zmota je nasprotje resnice. Ker je resnica »skladje spoznanja z objektom« (Ušeničnik, Izbr. sp. VII, 84), je zmota neskladje spoznanja z objektom. Bolj po domače bi morda dejali: če o kaki stvari sodim ali mislim drugače, kakor je zares z njo, se motim, moja sodba ali moje mnenje o njej je torej zmotno. Filozofija sicer naglaša, da moremo o spoznanju in zmoti v strogem pomenu besede govoriti le tedaj, kadar za neko sodbo stoji človek, ki jo naredi za svojo sodbo. Vendar pa moremo v širšem pomenu pripisovati resničnost ali zmotnost vsaki sodbi, četudi je nihče ne izpoveduje ali trdi. In za tako, lahko bi rekli objektivno, resničnost ali zmotnost nam je v teh razglabljanjih.

Kako pa pridemo do zmot? Ušeničnik našteva zanje sedem virov: slabost naše narave in posebej naših spoznavnih sposobnosti, slabost naših čutov, spomin, domišljija in nepazljiva raba besed, nepravde avtoritete, naša čustva in pomanjkanje logike. (Ušeničnik, Izbr. sp. VII, 78 sl.) Zdi se, da bomo pri sodobnem človeku morali iskati vire njegovih zmot zlasti v nepravilih avtoritetah, v čustvih, predsodkih in pomanjkanju logike.

Vprašati bi kdo utegnil, v kaki zvezi je zmota s svetovnim nazorom. Če je slednji skupek misli, sodb in mnenj o svetu in življenju, zlasti o smislu sveta in življenja, so te misli, sodbe in mnenja, lahko pravilne, resnične, skladne z objektivnostjo, ali pa so nepravilne, neresnične, ki ne odgovarjajo objektivnosti. V slednjem primeru so zmote. In ker v smislu svetovnega nazora živimo in ravnamo, ne le mislimo, so te zmote nevarnejše ko čisto znanstvene zmote.

III. Sodobne zmote.

Motili so se ljudje zmeraj in motili se bomo zmeraj, ker naša narava ni tako popolna, da bi se mogli vsem zmotam izogniti. Pa se tudi po zmotah učimo: če pozitivno ne obogate našega spoznanja, so nam pa pobuda za razmišljanje. V nasprotjih se krešejo misli. Sicer pa se tudi v zmoti lahko skriva zrnce resnice. Zato je treba premotriti, kaj pravijo nasprotniki in zakaj. Le tako more filozofija napredovati. To je svoje učence učil že Aristotel (Ušeničnik, Izbr. sp. VII, 12). Tako so zmote sicer neprijetne, toda pri ljudeh, kakršni po naravi smo, neizogibne ovire na poti do resnice. Motiti se — je človeško in povsem odpustljivo, dokler motečega se vodi vsaj volja do resnice.

Najbrž bi bilo krivično trditi, da je samo danes tako, ne bo pa krivično, če ugotovimo, da je tudi danes tako, da nam manjka vprav volje do resnice. Danes se ne motimo le zato, ker je slaba naša narava, danes tudi vztrajamo v zmoti, ker se ne trudimo, da bi zares našli resnico, ker hočemo zmoto napraviti za resnico. Saj bi vsak normalen človek v vsakem normalnem času, ki bi videl, da drugi ne delijo njegove sodbe o kaki stvari, nego imajo celo močne razloge proti njej, skušal svojo sodbo overiti ali jo popraviti. Današnjik ne dela tako, za resničnost ali neresničnost svojih sodb se niti ne zanima, veruje, kar zve

od svoje, po vsem drugem ko po pravih kriterijih izbrane avtoritete, kar prija njegovim čustvom in težnjam, ker se strinja z njegovimi predsodki.

Zlasti nevarna ovira na poti do resnice so predsodki. To so neke ustaljene splošne sodbe, ki jih ima človek za izvestne, dasi jih ni nikoli zadostno premislil, in ki tudi res niso resnične, ampak zmotne ali vsaj varljive. (Ušeničnik, Izbr. sp. VII, 82.) Posebno nevarni so predsodki vprav zato, ker merimo vsako novo misel ob starih, in nam tako zapirajo pot do resnice, ki jim je nasprotna.

Ni mogoče naštetih vseh v današnjem svetu ustaljenih predsodkov, ker naštevanje ne bi moglo imeti konca. Težko pa bi jih bilo naštetih tudi zaradi tega, ker navadno niso logično jasno formulirani in jim je treba tako formulacijo šele dati. To je pa težka stvar, v logično obliko zajeti nekaj tako gibkega in tekočega, kakor so vprav predsodki.

IV. Zmote o vzgoji.

Tudi o vzgoji, ki nam tu pomeni vse vplivanje na posamezne ljudi ali človeške skupine, ki jim pomaga priti do »prave podobe« in do pravega smotra, tudi o vzgoji mislimo in sodimo marsikdaj v duhu zmot in predsodkov, s katerimi nas je neopazno zastrupljal »duh časa«. Zelo potrebno nalogo bi opravil, kdor bi nam te zmote iz našega pedagoškega nazora razbral in pokazal. Te naloge se sedaj ne moremo lotevati. Dotaknimo se torej le nekaterih pedagoških vprašanj, ki jih bomo morali znova in bolj v duhu resnice reševati. Ne mislimo tukaj toliko vede o vzgoji ali pedagoški teoriji, ki je napisala mnogo lepih stvari o vzgoji. V mislih nam je bolj vzgojnik-praktik in zmote, ki njega vodijo pri vzgojniškem delu, ker je z njimi prešinjen, zastrupljen njegov pedagoški nazor. Pod tem izrazom pa umevamo skupek misli sodb in mnenj o vzgoji ter njenem smislu — kot del ali sestavino svetovnega nazora.¹

V. Do pravnega pedagoškega nazora.

Četvero, petero stvari se le rahlo dotaknimo v zvezi z vprašanjem, kako se bomo mogli dokopati do pravega pedagoškega nazora: pojmovanje poklica, vzgojna načela, tehnični napredek v vzgoji, pedagoška kritika in listi. Vsekakor pa bomo morali, če smo in hočemo biti katoličani ter smo prepričani, da smo z njo v posesti resnice, v luči katoliških resnic premočiti vsa pedagoška vprašanja ter obnoviti in zopet oživiti pravo katoliško pedagogiko.

a) Pojmovanje poklica. Poklic učitelja in učiteljice, pa matere in očeta, kakor vseh ljudi, ki mladim pomagajo do njihove »prave podobe«, to je »božje podobe«, je silno vzvišen in silno važen poklic. Nikjer se zmote in napake tako hudo ne kaznujejo nad poedinci in nad skupnostjo kakor v tem delu. Zato malokateri poklic terja toliko resnega prizadevanja in toliko požrtvovalnosti in malokateri poklic nalaga toliko težke odgovornosti pred Bogom in pred ljudmi kakor ravno vzgojniški. Ta poklic je prava služba, služba narodu in Bogu in ne le za plačo; vzgojniško delo je delo, za katero je treba živeti in ne le od njega. Ne služi torej prav, kdor »dela« le toliko, kolikor mora za plačo, ki jo v posebni izmeri prejme vsakega prvega dne v mesecu. Storit moramo največ kar moremo — v pričakovanju plačila, ki nam ga bo vrhovni Delodajalec naklonil Zadnji dan!

b) Vzgojna načela. V začetku vsakega življenja, dela in nauka so načela, ki mu določajo smer in dajejo barvo. Če so kriva, niso le zmote, ampak morejo postati celo predsodki, ki pot do resnice še zapirajo. Zato ni mogoče zadosti

¹ K pojmu »pedagoški nazor« beri tudi moj članek o »Krekovem pedagoškem nazoru« v »Casu« — XXXII. 1937/38), 23 sl.

krepro naglasiti potrebe jasnih in pravih načel tudi o vzgoji. Kot kažipot nam lahko služi okrožnica o krščanski vzgoji mladine, ki pa bi jo morali dobiti v dobro razloženi izdaji. Komentar bi mogel prinesti in pokazati tudi marsikaj drugega iz zakladnice katoliške pedagoške modrosti, zato bi ga lahko oskrbel le nekdo, ki to pozna.

c) Tehnični napredek v vzgoji. Samo načela še niso vsa pedagogika, ne znanstvena, toliko manj praktična. So le luč, v kateri glejmo in rešujemo vsa pereča vprašanja. In to bi zmogli, le luč bi bilo treba prižgati. Tako pa včasih v temi capljamo za drugimi ali celo med volkovi najhuje tulimo ter s tem kažemo, da tudi mi nekaj delamo, najraje pa udobno ostanemo v zapečku in kvečjemu tu in tam malo pogodrnjamo glede »novotarij«. In vendar ne smemo za zmotami, prav tako pa ne smemo vsega dela in vse pobude prepuščati drugim. Vse nove pridobitve moramo spoznati, preizkusiti, postaviti v službo resnice, če je potrebno in mogoče, pravilno oceniti in potem priporočiti ali pa z razlogi odkloniti. Tako bi marsikaki zmoti pravi čas zaprli pot, marsikako bi vobče onemogočili, ker bi se tudi drugi že pri svojem delu naučili računati z nami, z našim delom in z našo čuječnostjo.

č) Pedagoška kritika. Prav za prav je to povedano že v prejšnjem odstavku: Vsako novost, vsak novi nauk in novi poizkus je treba preiskati, oceniti in pa priporočiti ali odkloniti. Vsakemu vzgojniku, ki hoče služiti resnici, mora biti jasno: to je pravo, ono je krivo, resnici bom služil, zmote se bom ogibal in se ji upiral. In to pokazati je naloga zlasti vseh, ki se bijemo za prve sedeže na ženitnini pedagoške vede in pazimo, da ne bi preslišali poziva: Prijatelj, pomakni se više! Važnejša ko sedeži je resnica. — Prava kritika seveda ni le iskanje napak in odklanjanje, kritik ni le »hudičev odvetnik«. Kar najde dobrega, naj tudi pokaže in pohvali. To je važno, ko se zmota ne le bohotno uči in hvali, ampak še resnico ubijamo z molkom. Če si ne upaš zavračati, molči, da marsikdo stvari ne bo opazil, drugi pa jo bodo čimprej pozabili — to je pravilo. Tak molk naj kritika preмага.

č) Pedagoški listi. Prava načela širiti, novosti ocenjevati in zmote odklanjati je treba. Temu služijo tudi publikacije. Pedagoški listi so še posebno važni, ker morejo vse pedagoško gibanje od blizu spremljati in ga takoj ocenjevati. Perečim vprašanjem in krajšim študijam je torej mesto v njih, ne pa sistematičnim delom, ki se utegnejo vleči skozi leta. Samo da tega ne smemo umevati preozko, ker mora biti list le most med človekom in knjigo.

VI. Na pot k resnici.

Pot do resnice je v izobrazbi, ki naj nam pomeni dvoje: jasnost v načelih in prešinjnost z njimi.² Pot do tega smotra pa je resen in vesten študij. Resen študij, ki išče resnico in jo hoče najti; vesten, ki poizkuša vse, da bi jo našel. Še enkrat pa bodi naglašeno: najprej nam je treba volje do resnice; če nam te manjka, bomo resnico težko našli. Nekomu, ki je resno ne išče, jo je težko tako pokazati in dokazati, da se ji ne more ogniti. Če pa samo zavračamo njegove zmote, ne pridemo do konca; z njimi je kakor z zmajevimi glavami, odsekaš eno, zraste devet novih, ker je resnica pač ena, zmot pa je o isti stvari možnih nešteto.

Resen in vesten študij pa terja še eno dopolnitev, dovolj globok mora namreč biti. Načelna vprašanja niso lahka in le povrhu jih ni mogoče reševati, če naravnost ne silimo v zmote. Naši izobrazbi je, da bo tudi to še enkrat povedano, treba temeljite filozofske poglobitve in podzidave.

² Prim. letošnji »Slov. uč.«, str. 17. — Popravi pa tam: »1. Pojem izobrazbe v »1. Pomen izobrazbe«.

Pomen in važnost slovstvene izobrazbe

Nič čudnega, če zavzema slovstveni pouk med ostalimi predmeti na srednji šoli odlično mesto tako po številu tedenskih ur, ki so mu posvečene, kakor tudi po posebnem poudarku in mestu, ki ga zavzema med drugimi obrazovalnimi nauki. Saj nedvomno nudi slovstvo dijaku najglavnejšo narodno izobrazbo (poleg narodnega jezika in narodne zgodovine in zemljepisja!) Naša književnost nam odkriva najduhovnejša narodno-estetska prizadevanja v našem narodu in nas prepričuje o bogati njegovi duhovni rasti vse od davne preteklosti do današnjega dne.

Ne bo odveč, če se poglobimo nekoliko v vprašanje, kaj nam slovstvo nudi in kaže, da bomo bolje spoznali pravi njegov pomen za našega izobraženca.

Naša književnost je prav za prav del naše kulturne zgodovine, in sicer nje bitni del. Saj nam vse od prvih početkov, ki segajo nazaj malone za celo tisočletje, do danes odkriva rast in razvoj naše narodne duše. V naših književnih stvaritvah se črno na belem, ovekovečena v tisku in rokopisih, razodeva vsa naša duševna narava, naš značaj, naše mišljenje in hotenje, naša domišljija, čustvenost in osebna nastrojenost. Tako lahko rečemo, da nam naše slovstvo kaže naš resnični narodni obraz in izraz kakor v zrcalu. Ni treba posebej naglasiti, da je prav, če ta obraz naše narodne osebnosti spozna vsak pravi naš izobraženec, saj je to tudi resnična prisposoba duševnosti vsake slovenske osebnosti.

Naše slovstvo nam prikazuje in dokazuje našo besedno in lepočutno moč, našo stvarjalno silo in naš poseben okus ter duhovni slog. Priča nam pa tudi o veliki naši volji do oblikovanja, o žilavi vztrajnosti in prizadevnosti naših velikih ustvarjalnih osebnosti, predstavnikov te naše književnosti, ki so večkrat žrtvovali vse svoje življenjske in najboljše moči in sile za leposlovje. Ono naj bi s svojimi umotvori naš narod dvigalo duhovno in mu ostrilo njegovo lepočutno oko in uho ter blažilo in plemenitilo njegovo srce.

Naša književna prizadevanja pa tudi jasno pokazujejo naše stremljenje po priznanju in uveljavljanju v široki družini evropskih narodov kljub naši številčni majhnosti. Kot poseben narodni organizem naj bi brez čuta kake podrejenosti in manjvrednosti korakali vstrijc z drugimi evropskimi kulturnimi narodi kot njih duhovno enakopravni in enako veljavni sosede in tovariši. Tudi naša lepotna stvarjalna moč naj bi ne zaostajala za duhovnimi stvaritvami drugih narodov. To naše stremljenje ni ostalo neizpolnjeno, saj so nam mnogo večji in mogočnejši narodi priznali duhovno zrelost in izredno stvarjalno silo ter svojsko bogastvo. O vsem tem nam naša književnost govori in vse to mora biti znano našemu izobražencu.

Našemu izobražencu ne bi smele ostati neznane in tuje vsaj glavne naše književne ustvarjalne osebnosti ter njih dela in stvaritve, pa tudi glavne smeri in tokove naše književne preteklosti bi moral spoznati in obdržati v spominu. Na pamet bi naj si zapomnil tudi glavne pesnitve naših pesnikov, glasnikov našega naroda, njegovih misli, čustev in teženj ter prerokov in vidcev naše bodočnosti. Njih umotvori naj bi postali našemu izobražencu prava dušna paša in duhovna hrana. To ni važno samo iz vidika same narodne izobrazbe, kolikor bolj tudi za dviganje in podžiganje naše narodne zavesti in ponosa v slehernem izobražencu.

Luč duhovne kulture in književnosti je tudi našemu narodu — kot tudi vsem ostalim slovanskim narodom — prižgalo apostolstvo sv. Cirila in Metoda, ki sta nam prinesla prve krščanske obrazce v narodnem jeziku (Zveza z bri-

žinskimi spomeniki!). Ta ploden obisk in začetek duhovnega in književnega gibanja med nami nas tesno spaja z vsemi ostalimi slovanskimi brati. Pod vplivom zemljepisnih in zgodovinskih prilik ter pod silo življenjske individualne rasti smo se Slovenci potem — kot tudi drugi slovanski narodi — osamosvojili in stvorili posebno duševno stvarjalno območje, katere izraz je tudi svojska slovenska književnost, rastoča vse preko prve Trubarjeve po naše pisane knjige in kasnejših stoletij do konca 18. stoletja, ko pride pri nas do prvih vzgibov in močnejših knjižnih ter leposlovnih začetkov — dobe prosvetljenstva, ki ji je sledila tako dinamično vzvalovana doba romantike s Prešernovimi poezijami visoke, klasične parnaške umetnosti. Če nam je Prešeren dal le po knjigo, pa nam je Slomšek, njegov vrstnik, dal dobro knjigo v roke. Potem so sledili rodovitni rodovi besednih veljakov sredine 19. stoletja, ki so se obrusili ob prvih slovstvenih učiteljih in ocenjevalcih: Janežiču, Levstiku, Stritarju, Levcu v bogato razgibani slovstveni srednji šoli, ki nam je dala odlične pripovednike in pesnike (Jenka, Erjavca, Mencingerja, Jurčiča, Aškerca, Kersnika, Gregorčiča in Tavčarja). Le tako je bilo mogoče, da se je ob zatonu teža in na začetku 20. stoletja uveljavila moderna: Cankar, Kette, Murn, Župančič, ki so zrastle ob Krekovi široki slovanski razgledanosti ter dobili v pokojnem literarnem ocenjevalcu dr. Ivanu Prijatelju svojega glasnika.

Naš sodobni slovenski izobraženec se mora zato znati dobro kretati na naši književni njivi ter se sprehajati po bujnih vrtovih slovenskega slovstva, spoznavajoč vsako cvetje iz teh domačih logov in njegov sad, vsebino in duha. Te žlahtne cvetke, njih sad in duh razodeva našo duhovno moč in naš lepotni čut ter našo stvarjalno zmožnost, skratka višino naše kulture. Slovenska beseda je naša največja narodna svetinja in naša književnost je narodno svetišče, ki ga preveva narodni duh. V tem svetišču se mora naš izobraženec nasrkati narodnega duha, da bo njegova pot in stvarjalnost prava in plodna.

Nič čudnega tudi, če so bili glavni predstavniki naše književnosti v preteklem stoletju hkrati naši narodni kulturni predstavniki in vodniki, ki so z osebnimi žrtvami pripravljali pot naši narodni osamosvojitvi. Dolge so bile borbe za našo slovensko ljudsko šolo v prvi polovici prejšnjega stoletja pod vodstvom Slomška, težka in orjaška je bila borba za našo slovensko srednjo šolo, ki ji je pridno spisoval prirodopisne knjige že Erjavec, a jo je končno udeležil šele Jeglič v svojih Škofovih zavodih in še dolgotrajnejše je bilo teženje po slovenskem vseučilišču. Vse to smo že dosegli Slovenci v 20. stoletju in dočakali tudi krono vsega teža kulturnega narodnega prizadevanja v Akademiji znanosti in umetnosti. Pri vsem tem pa ima naše književno ustvarjanje nedvomno levji delež, saj je samo taka književna podjetnost in organizacija, nadarjenost in stvarjalnost s svojimi zreli sadovi in plodovi mogla pripraviti tisto primerno osnovo in ozračje, ki se mu niso mogli odtegovati tudi naši še tako skopi vzgojniki in oblastniki, ako niso hoteli, da ostanejo osramočeni pred človeško zgodovino in kulturo.

Naš dijak, naš mladi izobraženec mora te naše kulturne napore in borbe dobro poznati in v njih s pridom zajemati one železne vztrajnosti in volje po ustvarjanju, ki jo naša književna preteklost dejansko izpričuje in ki jo bo nujno potreboval naš narod tudi v bodočnosti. Le tako bo — po tehtnem poznanju preteklega kulturnega prizadevanja, kakor se kaže vprav v slovstvu — spoznal pravec našega narodnega duhovnega grajenja v bodočnosti. Le tako bo prav obogatil svojo osebno izobrazbo in vzgojo, le tako bo mogel prav zastaviti svoj korak in svoje pero v smeri resničnega napredka in duhovne sreče našega naroda.

Po znanju in obvladanju slovstvenih poglavij in obdobj se upravičeno meri vsaj v glavnem tudi zrelost in duhovna izobrazba vsakega narodnjaka. Naše slovensko slovstvo pa je tako pestro in bogato, tako sočno in bujno, stvarjalni

krogi in osebnostna žarišča naših slovstvenikov so tako raznoliki in živahni, kakor pri malokaterem drugem narodu. Zato je in ostane za vsakega izobraženega Slovenca poznanje domačega slovstva, tega »cvetja iz domačih logov« pravcati »hic Rhodus, hic salta!«, t. j. nujno dopolnilo njegove duhovne razgledanosti. Skrbno negovani in dokaj razsežni književni razvoj pri nas v veliki meri dopolnjuje našo narodno zgodovino kot njen bitno kulturni izraz. V resnici se Slovenci lahko ponašamo s setvijo in žetvijo na pridno obdelani njivi pred vsemi evropskimi narodi in naši knjižni plodovi bodo po svoji vsebini in oblikovni svojevrstnosti nedvomno trajno predmet splošne pozornosti, upoštevanja in priznanja. Besedna umetnost ostaja pri nas najizrazitejši, naspretnější in najznačilnejši dokaz in izraz naše narodne duše. Kot Benjamin je naš narod med drugimi narodi zlival vanjo ves svoj čut, svoj up, svojo radost in svojo bol, svojo mišljavo in težnjo kot razbolela školjka v biser na nevidnem morskem dnu.

Zato bo naš slovenski izobraženec le tedaj prav in živo povezan z narodnim resničnim bitjem in čutjem, mišljenjem in teženjem, če bo dobro poznal to slovstveno zakladnico našega duhá ter obenem začutil potrebo, da iz nje neprestano pridno zajema in črpa za svoje življenjsko delo in stvarjanje. Le tako se nam ni bati, da bi se narodu odtujil. Podzavestno bo v njej zakoreninjen in zavestno bo težil za njenim duhovnim bogastvom. Ne bo prenehal spoštovati našo knjižno preteklost, rastel mu bo iz nje ponos in pogum za narodno delo in iz nje bo iskal in našel končno ploden korak v bodočnost.

Ni nam treba tu nadrobno spominjati tudi na bogate in važne vplive naše književnosti in njenih najvidnejših predstavnikov na sosedne kulturne kroge in obratno, s čimer je izpričana tista duhovna povezanost evropskega knjižnega stvarjanja, ki odreja in priznava i nam Slovencem vrednost in vlogo enakovrednega živega člana. Spomniti se je treba samo imen Prešerna in Čelakovskega, Dobrovskega, Korytka, Anastazija Grūna, Kopitarja in Vuka Karadžića, Miklošiča in vrste drugih, ki so z našim književnim duhom oplajali tuja evropska kulturna področja. Končno se je treba spomniti tudi vrste uspelih in priznanih prevodov naših najznačilnejših slovstvenih umotvorov.

Naša slovenska zemlja je natresena s spomeniki zaslužnih mož peresa in duha, ki se jih ljudstvo rado spominja. Ni ga skoraj kraja, ki ne bi bil znan po svojem velikem in znamenitem rojaku, ki se je proslavil s svojimi deli za narod. Nekatere doline (kakor n. pr. velikolaška) jih imajo kar po več. Ob teh spomenikih naj bi se pričanal slovstveni pouk na naših osnovnih in srednjih šolah, ob njih naj bi se prirejale ljudske proslave in vsakoletne spominske svečanosti, kjer naj bi naše ljudstvo poživljalo svojo narodno izobrazbo in zadobivalo pobud in prave duhovne naravnosti za svojo kulturno dejavnost in za svoj obstoj. Tako bi se obnavljala vedno znova duhovna zveza mlajših rodov z neumrljivimi predniki. Spomeniki naših književnikov naj bi bili vodniki in oporišča domoznanskemu pouku naše mladine, ki naj bi iz domačega kraja prodiral v sosednjo okolico in v oddaljenejše kote naše domovine. To bi bil res živ domoroden pouk, oslonjen na domača tla, na domače rodove in njih preteklost.

Naše ljudstvo rado bere in mnogo bere, o čemer pričajo podatki obiskovanih knjižnic pa tudi izobrazba slednjega našega rojaka. Tako je prav, saj so vcepljali ljubezen do lepe in dobre knjige našemu človeku naši najboljši možje vzgojitelji in buditelji že pred stoletjem. Mnogo zaslug ima tu zlasti Slomšek kot ustanovitelj naše Mohorjeve družbe in v sodobnosti vrsta še drugih knjižnih družb in založb, ki omogočajo pravilno kroženje narodnih duhovnih sokov iz preteklosti v bodočnost, iz zakladnic našega duhá v nove stvaritve. Preurediti in prilagoditi bi morali naše knjižnice, ki naj bi knjižno hrano nudile vsakomur tako, kot jo v resnici potrebuje, t. j. starosti in duhovni stopnji pri-

merno, ne preveč, ne premalo, ne prezgodaj pa tudi ne prepozno. Začeti bi morali pri šolskih knjižnicah in nadaljevati potem pri mladinskih in onih za odrasle. Zato je tudi razumljiv pri nas razmeroma zdrav čut za pravo, resnično umetnost in odpor do plaže in manjvrednega beriva. Naši govorniki, dà, celo naši dušni pastirji se s pridom poslužujejo navedb in pesnitev iz naše bogate slovstvene zapuščine in prav bi bilo, če bi vsi ti javni vodniki duševnega življenja in vsi naši duhovni vzgojniki (učitelji, profesorji in duhovniki), ki predstavljajo v duhovnem pogledu prvi stan v narodu, tudi v resnici hodili korak pred onimi, ki jih vodijo, da bi jim mogli prav pokazati pot. Morali bi vsako novo delo prebrati prej, preden ga dobi v roke preprost in nesamostojen človek, potem ga pa nuditi le tistemu, ki mu delo lahko res kaj nudi in ki ga lahko prav razume. Res lepe podobe in nauke iz njih pa naj bi dobro poudarili in osvetlili pred široko javnostjo, da bi seglo do duše in jo pretreslo, da bi res koga knjiga kaj naučila in ganila, kar je njen prvi in glavni namen. Tako bi bilo poduhovljanje našega ljudstva tudi najuspešnejše, ker bi bilo najbolj približano ravni, na kateri naše ljudstvo v svoji ljubezni do branja tiči. Tako si brez dobrega poznanja naših del na polju naše književnosti v preteklosti kakor v sodobnosti niti misliti ne moremo pravega in zmožnega vzgojitelja in učitelja v našem narodu. Tako pa bi tudi mogli biti kos sodobni poplavi in velesili tiska, ki danes še brez reda in zato še več ali manj brez pravega haska za pravilno narodno izobrazbo in vzgojo ljudstva duši naše vzgojno ozračje in tako večja zmešnjavo in nerazgledanost, s tem pa hkrati duhovno zbežanost in nesamostojnost, kar daje raznim sodobnim kvarnim duhovnim tokovom kaj pripravna tla. Tako bi hodili naši vzgojitelji res p r e d duhovnim življenjem našega ljudstva in bi ga zato tudi res mogli v o d i t i in ne le površno in slabotno s p r e m - l j a t i. Le tako bomo mogli vzgojiti našo mladino in nov rod Slovencev, ki ne bo slepo več hlatal za tujim, ampak samozavestno cenil in poznal domače ter zajemal duševno hrano predvsem iz svoje domače njive in domačih logov, kakor je to naravno in nujno. V spoštovanju in poznanju del neumorno dejavnih in požrtvovalnih naših narodnih ustvarjalcev in vodnikov bo naš otrok in naš človek šele prav zacenil svoj narod, svojo kri in svojevrstnost svojih duhovnih stvaritev. Iz take duhovne naravnosti pa bi edino utegnil zrasti res boljši, kulturnejši in naprednejši ter duhovnejši narodnjak, ki bo zmožen graditi v sebi in izven sebe tudi boljšo družbo in bodočnost na temelju vsega tistega bogastva, ki ga je Stvarnik položil v posebno seme vsakega naroda kot kulturnega občestva.

Ivan Štrukelj

O urejevanju ljudskega šolstva po svetu

II.

Holandska ali Nizozemska

O šolstvu na Holandskem so tudi pri nas že precej pisali. Spominjam le na članke g. dr. Lovra Sušnika, objavljene v Času 1934/35, ki so izšli tudi kot ponatis v posebni brošuri. Je to prav lepa, informativna studija, vredna, da jo čita vsakdo, ki se peča s šolskimi vprašanji. Že leta 1928. pa je izšla v nemščini pisana knjiga »Die Lösung des Schulproblems in Holland«, obsegajoča nad 300 strani, v kateri nam pisatelj dr. Cassianus Hentzen O. F. M. podrobno opisuje 100leten boj za svobodo šolstva na Holandskem. Leta 1936. pa je predaval na zborovanju »Svetovne zveze katoliških pedagogov« v Feldkirchu

(Predarlsko) ravnatelj Wijnen o šolstvu na Holandskem. To predavanje je bilo razmnoženo in poslano tudi Slomškovi družbi. Teh troje virov mi je tedaj služilo kot osnova za ta članek.

Oglejmo si najprej ustavne določbe. Člen 195. določa:

1. Šolstvo je za vlado predmet stalne skrbi.
2. Pouk je svoboden, a oblast si pridržuje njega nadzorstvo in vrhu tega — kar zadeva osnovne pa realne in višje realne šole — presojo strokovne in moralne sposobnosti učnega osebja — vse po predpisih zakona.
3. Javni pouk, ki spoštuj verske nazore vsakogar, se uredi z zakonom.
4. V vsaki občini poskrbi oblast, da se daje javni osnovni pouk v zadostnem številu šol. Na osnovi predpisov, ki jih določi zakon, so dopuščene izjeme od le-teh pravil, da se le nudi možnost slediti omenjeni pouk.
5. Zahteve za dobrino pouka, vzdrževanega v celoti ali deloma iz javnih sredstev, se določijo z zakonom ob varovanju svobode smeri, kolikor to zadeva privatno šolstvo.
6. Te zahteve se za osnovni pouk določijo tako, da se dobrina docela iz javnih blagajn plačanega zasebnega šolstva in pa javnega šolstva enakovredno zajamči. Ta ureditev mora zlasti zagotoviti svobodo privatnega pouka pri izbiri učnih sredstev in nastavljanju učnega osebja.
7. Zasebni osnovni pouk, kateri ustreza zakonitim določbam, se plačuje iz javnih sredstev v isti meri kot javni. Zakon določi pogoje, s katerimi se dovoljujejo realnim in višjim realnim šolam podpore iz javnih sredstev.
8. Vsako leto pošlje kralj narodni skupščini poročilo o stanju šolstva.

Vsa ta določila zenačujejo zasebno šolstvo z javnim v tem pogledu, da se država ne smatra več za poklicano, usmerjati ga v kak določen svetovnonazorni pravec. To stvar prepušča staršem, cerkvi, družbam. Zenačenje pa je tudi finančno. So to določila, ki bi jih bili tudi pri nas lahko veseli. Po pravici so Holandci ponosni nanja! In kakšen je šolski zakon za ljudske šole, sloneč na ustavnih določilih? Oglejmo si najprej namen, kakor ga predpisuje člen 42. ljudskošolskega zakona:

1. Pouk naj pospešuje s pridobivanjem primerne in koristnega znanja duševni in telesni razvoj otrok in naj jih navaja k vsem krščanskim in socialnim čednostim.
 2. Učitelj naj se varuje, da ne uči, stori ali pripusti nečesa, kar je v nasprotju s spoštovanjem verskih nazorov drugovercev.
 3. Učitelj, ki se v tem pogledu pregreši, se lahko prvič odpusti za eno leto, v ponovnem primeru pa za nedoločen čas, ker se smatra za nespobnega za pouk v javni šoli.
 4. Verski pouk je stvar veroučiteljev.
- Tudi pri nas bi bil tak namen šole sprejemljiv, ker je jasen za učitelja, starše in učence.

Kako je z ustanavljanjem ljudskih šol?

Po osnovnem načelu, da je osnovni pouk stvar občine, ki nosi tudi vse stroške, gre ustanavljanje ljudskih šol občinam pod nadzorstvom pokrajinske odn. osrednje oblasti in s potrebnimi državnimi prispevki. Vsaka občina mora torej na svoje stroške poskrbeti za toliko šol, kot je dovolj za potrebe prebivalstva. Zasebne šole smejo pri tem nadomestiti javne. Za ustanovitev javne ljudske šole zadostuje že 12 šolskih otrok, za vzdrževanje pa celo samo 8; za ustanovitev zasebne ljudske šole pa se zahteva 40 do najmanj 25 za osnovno, za nadaljevalno pa 24 do najmanj 18 učencev. Ustanovi pa zasebno ljudsko šolo lahko vsaka cerkev, društvo, oseba. V to ni treba posebnega oblastnega

dovoljenja. Glavno je, da dobi dovolj učencev in usposobljenih učiteljev, da se izkaže s potrebnimi učnimi načrti, knjigami in drugimi pripomočki. Vse te zahteve je spolniti seveda le tedaj, če ustanovitelji zasebnih šol računajo na podporo iz javnih prispevkov. Občine so celo dolžne preskrbeti od šole oddaljenim družinam domači pouk. Tri družine z 8 učenci že lahko to dosežejo! Starši pa imajo svobodo in možnost, da si izberejo za vzgojo svojih otrok javno ali zasebno šolo z enakimi pravicami. Šolska obveznost traja od 6. do 14. leta starosti. Vseh ljudskošolskih razredov je 7. Po končanem 6. razredu more učenec, ki gre v kako srednjo šolo, zapustiti ljudsko ali dolžnostno šolo. Ako učenec dovrši 7. razred ljudske šole s 13. starostnim letom, že lahko izstopi. Po ljudski šoli pa lahko nadaljuje šolanje v nadaljevalni ali razširjeni šoli, ki traja najmanj dve leti. Vseh javnih simultanskih šol je leta 1936. bilo 7175, vseh verskih pa 2408, kar je za 34% katoličanov zadovoljivo. Po večini bi se dala vsa ta načela prilagoditi tudi našim razmeram, če bi ne imeli tako majhnih občin, kot jih imamo. Holandske občine so večje, zato tudi lažje plačujejo občinski šolski davek, pri nas pa velja načelo, da bodi ljudskošolski pouk brezplačen, ker mnogi starši niti šolskih potrebščin ne morejo nabavljati učencem.

Ljudskošolski učitelji

Ljudski učitelji se vzgajajo na državnih in zasebnih učiteljskih. Po čl. 129. zakona o ljudskih šolah ne sme nihče poučevati, če ni usposobljen in nima ugodne moralne kvalifikacije. Po čl. 142. ljš. zakona se zahteva za sprejem v učiteljske 6 dovršenih razredov lj. šole, 3 razrede nadaljevalne ali kake srednje šole (realke, gimnazije, liceja) oziroma uspešen sprejemni izpit. Če se izkaže ob koncu prvega ali drugega leta, da učenec nima veselja za učiteljski poklic, se odpusti iz šole. Študij traja pet let: tri leta teorija, dve leti praktične vaje. Po triletnem teoretičnem študiju delajo pismen in usten izpit. Oni, ki napravijo izpit, postanejo učiteljski kandidati in dobivajo od države najmanj 500 gld na leto, dokler obiskujejo še učiteljske in se praktično vežbajo v poučevanju v to določenih šolah. Ob koncu študija delajo usposobljenostni izpit za pouk na ljudskih šolah. Vrše se pa izpiti tudi za druge, ki niso študirali učiteljska pa hočejo postati učitelji. Ti morajo imeti dovolj predizobrazbe, stari morajo biti najmanj 20 let in imeti morajo potrdilo, da so delovali vsaj že dve leti pod nadzorstvom inspektorja na za to določenih ljudskih šolah.

Nastavljanje ljudskošolskega učiteljstva

V javnih ali simultanskih šolah nastavljajo ljudskošolsko učiteljstvo občine, le za vadbice, ki so priklopljene učiteljskem, jih nastavlja država. V zasebnih šolah pa nastavlja učiteljstvo društveno predsedstvo. Nastavitev v javnih šolah je takoj definitivna, v zasebnih pa je eno leto poskusna. Za voditelja šole imenuje občina v soglasju s šolskim nadzornikom enega izmed učiteljev, ki pa mora imeti nadučiteljsko diplomu, star mora biti že 25 let ter imeti najmanj tri leta učiteljske službe. Vsaka šola pa mora imeti poleg voditelja najmanj še enega učitelja pri 33 učencih, dva pri 73, tri pri 117, štiri pri 160, pet pri 211, šest pri 260. Dalje mora biti za vsakih 50 učencev po en učitelj več nastavljen. Poprečno pride na enega učitelja največ do 37 učencev. Tako na običajni ljudski šoli. V razširjeni elementarni šoli pa sta dva učitelja potrebna že pri 24, trije pri 41, štirje pri 71 učencih. Za vsakih 30 učencev nad 70 se zahteva po en učitelj več. Dalje je pravilo, da poučujejo v 1. in 2., po možnosti tudi še v 3. razredu le učiteljice.

Kako plačuje ljudskošolsko učiteljstvo Holandija

Plače: 1150, 2300, 4600 gld na leto. Vodstvene doklade:

340 gld za šolo z 1—2 učiteljema,

428 gld za šole s 3—6 učiteljev,

600 gld za šole s 7 in več učitelji.

Upokojitve se vrše s 65 leti starosti. Zaradi bolezni in drugih vzrokov lahko že tudi prej. Na službeno dobo se ne ozirajo. Popolna pokojnina znaša 70 % zadnjih prejemkov, sicer pa za vsako službeno leto $1\frac{3}{4}$ % plače, kar da v 40 letih 70%. Plače nakazujejo učiteljstvu občine, ki jim jih pa povrača država. Pristavimo še to, da dobivajo vzdrževalci družine rodbinske doklade za otroke in oni učitelji, ki so v posesti posebnih spričeval za poučevanje jezikov: nemščine, francoščine, angleščine in matematike — doklade po 40 gld letno. Če preračunamo te plače v našo valuto, t. j., da jih s 30 pomnožimo (kakor je veljal še leta 1934. en holandski gld.), tedaj bi se z njimi tudi pri nas zadovoljili.

Uprava in nadzorstvo

Prvo in neposredno nadzorstvo je v rokah občine. Občine skrbe za zidavo šolskih poslopij in za vsa druga sredstva. Celó, kar sem že omenil zgoraj, nastavljanje, premeščanje in deloma tudi kaznovanje ljudskošolskega učiteljstva je v rokah občine. Po čl. 37. sme župan s sosveti kaznovati učitelja a) s svarilom, b) z začasno do največ enomesečno odpustitvijo s plačo ali tudi brez plače. Stalno odpustitev pa izvede višja šolska oblast. Občine pa v soglasju z nadzornikom določajo in spreminjajo celo učni načrt, čas in njega razpored ter določajo celo učne knjige. Vse to delajo po načelu šolske avtonomije, ki jo izvaja v imenu občine poseben šolski svet, obstoječ najmanj iz 5 članov: enega ali dva izvolijo vanj starši šolo obiskujočih otrok — navadno župana in enega svetovalca, po enega učiteljstvo javnih in zasebnih šol, druga dva pa ostali polnoletni občani. Navadno je voljen v ta sosvet tudi po en duhovnik, da pridejo tako do besede vsi interesenti brez strankarjev in odvisnih uradnikov. Naloga tega sosveta je pospeševati ljudsko šolstvo in gledati, da se vršita vzgoja in pouk po zakonitih predpisih. Poleg takih zakonitih sosvetov pa imajo še za vsako šolo posebne sosvete staršev, ki so šolam v pomoč bodisi v materialnih ali idejnih pogledih.

Glede nadzorstva naj omenim še to, da ga nad lokalnimi šolami vrše sicer župani s sosvetniki (sosvetom), vendar ne smejo posegati v strokovni način poučevanja, ki ga vrši in vodi država po svojih organih: nadzornikih, inspektorjih in prosvetnem ministru. V ta namen je razdeljena država v nadzorstvene okraje in okrožja. Javni nadzorniki nadzirajo tudi zasebne šole, a njih učnih načrtov ne morejo odkloniti, če le na zunaj ustrezajo zakonskim predpisom. Za katoliške šole pa imajo škofje še posebne nadzornike. Vsi nadzorniki se lahko udeležujejo tudi sej občinskih šolskih sosvetov, toda le s posvetovalnim glasom.

Poučevanje verouka

Versko-nravna vzgoja je, kakor smo že videli v namenu šole, zajamčena tudi v javnih simultanskih šolah. Čudno se nam pa vidi, da ni določeno zanj število tedenskih ur. Poučujejo ga veroučitelji. (Šolske kongregacije so dovolje-

ne.) Nadzoruje ga država, cerkev pa le indirektno, t. j. s tem, da imenuje vero-učitelje. Opaža se zanemarjanje v poučevanju verouka v simultanskih šolah in to največ zaradi tega, ker ga ni dolžna učiti, ko pa imajo vse vere pravico vzdrževati svoje verske šole. Celo med navedbo predmetov, ki naj se uče v ljudskih šolah, ni navedenega verouka. Po čl. 26. šol. zakona pa ga morajo unesti tudi v urnik na simultanskih šolah, ako to zahtevajo krajevni činitelji. Je to vsekakor nedostatek, ki ga pa izravnavajo z verskimi šolami, ki so z javnimi enakopravne.

Ljudskošolski predmeti

Branje, pisanje, računstvo, nizozemščina, domorodna zgodovina, geografija, prirodopisje, petje, risanje, telovadba, ročna dela za deklice. To so predmeti za elementarno šolo. Smejo se pa poučevati še nastopni predmeti: francoščina, nemščina, angleščina, matematika, trgovsko znanstvo, svetovna zgodovina, ročna dela, kmetijstvo, zemljeznanstvo, finejša ročna dela za deklice. Pri domorodni zgodovini je uvaževati temeljno znanje o občini, provincah in državi, pri narodopisju pa tudi pouk o higieni. Vsi ti predmeti so primerno, se pravi duševnim stopnjam učencev odgovarjajoče razdeljeni, in sicer tako, da prvih 11 obravnavajo v razredih elementarne šole, druge pa v 2 in 3 letnih nadaljevalnih šolah. Za otroke z defektnimi hibami pa imajo poseben, pomožni pouk, ki ga dajejo ločeno od normalnega pouka. Razume se, da je učna snov za ta pouk posebej prikrojena.

Obisk ljudske šole

O šolskem obisku po vsem zakonu nisem našel člena, ki bi n. pr. določal kazni za neopravičene zamude. S tega sklepam, da je zanimanje staršev za šolo zelo visoko. Bržkone ima to zanimanje svoje korenine v avtonomnem šolskem upravljanju. Nasprotno pa imajo v Holandiji vpeljano tudi za ljudsko šolo — šolnino! Odmerjajo jo po dohodninskem davku staršev. Pri nas bi bila šolnina nemara v spotiko in oviro šolstvu, ne pa v spodbudo.

Javno udejstvovanje učiteljstva

Učiteljstvo se sme pečati le s posli, ki so v zvezi s šolo in poučevanjem, kako drugo javno udejstvovanje pa je njim in njihovim rodbinskim članom prepovedano.

Občni zbor Slomškove družbe

dne 13. avgusta 1944 ob 10 dopoldne v Marijanišču

Letošnji občni zbor Slomškove družbe se je vršil v nedeljo 13. avgusta v Marijanišču. Kakor običajno je bila pred občnim zborom sv. maša, pri kateri je pel učiteljski moški zbor. Odbornik katehet Žužek pa je bral sv. mašo in je imel tudi kratko nedeljsko pridigo. Po sv. maši so odšli zborovalci v dvorano, ki je bila okusno okrašena. Četudi so zdaj izredni časi, vendar se je zbralo okoli 120 članov k občnemu zboru. Pred občnim zborom je imel predavanje g. konservator Narodnega muzeja dr. Rajko Ložar: O kulturni obnovi slovenskih naselij. V zelo zanimivem in praktično usmerjenem predavanju je navzoče se-

znanil o mnogoličnih pogojih obnove. Tako za kulturno kakor gospodarsko in za socialno obnovo je treba vse pripraviti. Vendar so pogoji za obnovo slabi, ker zaenkrat ni ljudi, ki bi delali, ne eksekutive, ki bi delo urejala. Zaenkrat se da izvesti obnova le v malem, glavna obnova pa mora še počakati, ko bo to mogoče. Zelo važno pa je, da se zbero podatki, da se prično preučevati načini, kako bi se pridobil denar, material in delovne moči. Vprašanje pa nastane, ali bo kazalo obnavljati ali le reformirati. To bo treba določiti z ozirom na krajevne razmere. Vsekakor pa bo treba finega čuta, političnega čuta in čuta za gospodarsko reformo. Ne bodo pa povsod enake reforme potrebne; to bo pokazala krajevna potreba. Obnavljanje bodo vodili interesi moderne naselbinske kulture, arhitekture, celokupni narodni interes in tudi interesi kmečke družine in kmečkega ljudstva. Čuvati bo treba našo domačnost in pristnost naše dežele. Sredstva za obnovo bodo morali pripraviti uradi in uprave, ki jim je to v prvi vrsti mar. Vprašanje pa nastane: Kaj more učitelj storiti za obnovo? Njegovo prvo delo je, da vzpostavi kontinuiteto. Ker je v kraju znan in pozna vse zadeve, bo pač moral pri vsem sodelovati, kar bo zahtevala obnova vasi, kmečkih domov, cerkve, šole, prosvetnih domov itd. Z njegovo pomočjo se bo morala deliti materialna in kulturna obnova. Cerkve in prosvetni domovi že imajo svoje tipe; za razrušene kmečke hiše in vaška poslopja pa bo treba najti primerne načrte, ki bodo ustrezali krajevni, pokrajinski in vaški sliki. Učitelj bo tudi najbolje znal svetovati, kako bi bilo poseči v bivšo strukturo, ali bo treba delati iznova, ali staro popraviti.

Važno delo se bo pokazalo za učitelje, ko bo treba po vojni zbrati narodne premičnine. Iz kmečkih hiš je bilo vse razneseno, ne pohištva, ne obleke ne okrasa ni več na svojem mestu. Učitelj bo moral zasledovati, kam so se odnesli vsi taki predmeti in ko jih zasledi, jih zbrati in vpisati v kataster. Seveda pa bo moral tudi obvestiti Etnografski muzej. Učitelju in učiteljici vsakega kraja pripada varstvo domačnostnega značaja dotičnega kraja. Za vse to delo pa se morata sama najprej priučiti.

Zelo važna pa bo tudi duhovna obnova in zbiranje vseh kulturnih dobrin, ki so v vojnih letih morale zapustiti svoje poprišče in so tudi izgubile svoje negovalce. Sege in navade, narodne pesmi in običaje vsakega kraja je treba zbrati, zapisati in shraniti za poznejše rodove. Učitelj in učiteljica bosta morala obiskati vse stare ljudi, ki so v svojem spominu znali hraniti vse te dragocenosti. Zlasti stare ženice so v tem oziru prav dragoceni vir. Moške pa, ki so hodili po svetu, bo pač treba vprašati, kaj izmed domačega kraja jim je bilo v tujini v najlepšem spominu in kaj se jim je zdelo najlepše. Če pa bi starih ljudi ne bilo več, je treba naučiti dekleta, da rešijo vse te stare dragocenosti v mladi rod. Občestvena kultura se ne sme izgubiti.

Učitelj in učiteljica spadata k obnovi! Za njuno delo je le težko dati smer-nice; sama pa morata imeti potrebno iniciativnost. Obnova človeka pa je pogoj, pa tudi cilj splošne obnove. Dokler ne moremo ven na deželo, se moramo za obnovitveno delo temeljito pripraviti, ker obnovitveno delo je naša sveta dolžnost.

Po lepem predavanju, ki so mu vsi navzoči veselo pritrjevali, se je pričel občni zbor.

Pred prehodom na dnevni red je predsednik pozdravil načelnika prosvetnega oddelka dr. Sušnika, inšpektorja Kranjca, nadzornika Bobiča, vse direktorje gimnazij, profesorje, šolske nadzornike in vse člane in članice.

Takoj nato je bilo poročilo društvene tajnice. Iz tajniškega poročila je razvidno delo odbora od lanskega občnega zbora. To delo se ni razlikovalo od dela prejšnjih let, le da je bil delokrog mnogo ožji in da je mnogo včlanjenih šolnikov bivalo v Ljubljani kot begunci. Vsi ti so imeli priliko udeleževati se

raznih društvenih prireditve ljubljanskih društev, kongregacij in cerkvenih slavnosti, da so ostali tako v stiku s šolskim življenjem. Izmed članstva je umrl zaslužni slovenski učenjak dr. Anton Breznik, za katerim je bila komemoracija na velikonočnem zborovanju. Izrazila se je želja, da vsak izmed članstva, ki mu je kaj znano o umrlih, padlih in pomorjenih članih, to spiše in odda Slomškovi družbi v uporabo. O pomnožitvi članstva ima odbor kar najboljše nade, ker se pripravlja ustanovitev profesorske podružnice Slomškove družbe. Tako bo Slomškov duh proniknil tudi v srednje in visoke šole. Slomškova družba ima v svoji sredi med svojimi odborniki zlatega jubilaranta. Odbornik Čadež je nedavno praznoval svojo zlato mašo, ki so jo tudi Slomškarji z njim praznovali. Zborovalci so navzočemu jubilarantu zaklicali prisrčno: »Na mnoga leta!« Tajniško poročilo se je končalo s pozivom na vse članstvo, naj se z vso vnemo oprime dela za slovensko šolo, slovensko vzgojo in slovensko mladino po vojni.

Blagajniško poročilo je pokazalo težave zaradi splošne draginje, ko pa Slomškova družba svojih denarnih zahtev ni zvišala. Ker je nujno potrebno, da se dajatve sorazmerno z nastalo draginjo zvišajo, je blagajnik predlagal, naj občni zbor določi za leto naročnino in članarino na 40 lir, t. j. 30 lir naročnine za Slovenskega učitelja, 10 lir pa za članarino. Predlog je bil soglasno sprejet s pristavkom, da občni zbor pooblašča odbor, da po potrebi te dajatve spremeni.

Knjižničar je sporočil, da novih knjig ni kupoval, ker še čaka, da se pokaže ugodna prilika za nakup prepotrebne omare. Potem bo mogel tudi knjižnico urediti in bodo knjige članstvu dostopne.

Urednik Slovenskega učitelja je poročal o svojem delu in o težavah pri urejevanju, ker tako rado manjka tvarine. Prosil je za prispevke iz vseh vrst šolnikov in šol, zlasti še, ker je zdaj list določen za vse šole.

Urednik Vrta, ki je nekaj let sem v oskrbi Slomškove družbe, je poročal o svojem delu in dokazal, da se Vrtec ni mogel bolje in lepše razvijati, kakor so pač dovoljevale vojne razmere. Skušal pa je v teh razmerah podati najboljše, kar se je tudi s splošnim zadovoljstvom naročnikov izkazalo kot pravo. Za prihodnje leto se že vrše priprave. Spričo splošne draginje je pričakovati, da se bo vsaka številka zvišala v ceni za kako liro. Prosil je poverjenike po šolah, da bi kot doslej tudi nadalje zbirali naročnike in naročnino, da bo častitljivi starček Vrtec, ki pa je vedno mlad, tudi v prihodnjem letu lepo uspeval. O upravnici, ki je trenutno v bolnišnici, je sporočil vsem poverjenikom in poverjenicam najlepšo zahvalo za požrtvovalno dosedanje delo in njeno prošnjo za zvesto delo tudi v bodoče.

Nato so prišla vsa poročila v razgovor. Preglednici sta sporočili, da sta našli v poslovanju vse v redu in sta predlagali razrešnico, ki je bila sprejeta.

Predsednik je nato poročal o predlogih, ki jih je pripravil odbor.

Zaradi spremembe obsega Slovenskega učitelja so z uredništvom zaposleni trije uredniki; zato je treba spremeniti besedilo člena pravil, ki določa, kdo spada v društveni odbor v toliko, da se glasi »uredniki glasila« in ne »urednik«, kakor je bilo doslej. Sprememba je bila sprejeta.

Drugi samostojni predlog odbora je bil, da občni zbor izvoli odbornika duhovnega svetnika, zlatomašnika Antona Čadeža za častnega člana. V izbranih besedah je predstavil pred zborovalce lepo vzgojno življenjsko delo jubilaranta, njegovo zvestobo Slomškovi družbi in njegovo neutrudno delo zanjo. Občni zbor je soglasno sprejel predlog in pozdravil z gromkimi »živio« klici novega častnega člana.

Na dnevnem redu so bile potem volitve novega odbora. Predsednik je oddal predsedstvo podpredsedniku, ker so bile najprej volitve predsednika. Komaj je predsednik razložil način volitev, že je izmed poslušalcev izšel klic: »Stari

predsednik naj ostane!«, čemur so vsi zborovalci pritrdili. Tako se je moral takoj vrniti stari predsednik na predsedniško mesto. Zahvalil se je za zaupanje ter pripomnil, da bo slej ko prej veljalo vse delo Slomškovi družbi.

Nato so bile volitve odbora. Ker je bilo izpopolniti le nekaj odborniških mest, in sicer tri, je predsednik prebral predlog odbora, naj se sprejmejo kot odborniki: Golobič Peter, Grad Boris in Schubert Štefka. Zborovalci so s ploskom pritrdili.

Tako je bil dnevni red občnega zbora izčrpan.

Pri slučajnostih je predsednik prebral vabilo ZKUic, kjer prosijo, naj bi se mesečne rekolekcije učiteljic udeleževale vse članice Slomškove družbe. Predsednik je obratno prosil, naj bi vse članice ZKUic bile tudi članice Slomškove družbe.

Nato je predsednik z zahvalo za lepo udeležbo, za sodelovanje in vztrajno delo končal občni zbor.

Književne vesti

Besede obtožbe in tolažbe, postni govori prevzv. škofa dr. Gregorija Rožmana leta 1944., govorjeni v ljubljanski stolnici. Knjižico je izdala Družba sv. Mohorja v Ljubljani. Cena 6 lir.

Knjižica vsebuje šest postnih govorov, ki jih je govoril prevzvišeni ob petkovih večerih v ljubljanski stolnici. Ti škofovi govori so tako vlekli, da je bila stolnica ob vsakem govoru nabito polna. Poslušalci pa so prevzvišenega tudi naprosili za objavo teh govorov, čemur je prevzvišeni rad ustrelel. Knjižica ima dva dela: I. Besede obtožbe, II. Besede tolažbe. Naslovi govorov: Zlorabljen oblast, Večji greh, Suh les; Dušam, ki so brez tolažbe, Dušam, ki tolažbe več ne pričakujejo, Dušam, ki tolažbe ne marajo. Vsebina govorov je prilagoden sodobnim razmeram in prilikam, zato zajemlje in vleče bralca v duhovno razmišljanje in poglobljanje in s tem v pravo krščansko življenje. Besede našega nadpastirja pa so ljube in drage tudi našemu ljudstvu po deželi, zato smo prepričani, da noben oče, nobena mati ne bosta odklonila nakupa knjižice, če jo bodo priporočali n. pr. župnik, kaplan, šolski upravitelj, učitelj, učiteljica. S širjenjem takih knjižic se pospešuje namen vzgoje, v kar so ravno navedeni vzgojni činitelji poklicani. S.

Julija Bračič: Grenka roža. Založila Nova založba v Ljubljani 1944. Str. 212, cena 60 lir.

V svoji prvi povesti Razdrti mostovi nas je mlada pisateljica povedla v sredo štajerske dežele pod zeleni Boč in od tod skozi tegobo bajtarske družine v veliko mesto — v Ljubljano — kjer nam je živo naslikala boj mladega dekleta za srečo in končno pokazala njeno veliko žrtev in odpoved. Čez dobrega pol leta nam prinaša že drugo povest, Grenko rožo, pravo dvojčico svoje predhodnice. Tudi tu je ozadje

nesrečna družina, vsebina pa beg za kruhom in srečo ter iskanje tistih zadnjih opor, ki človeka ohranijo, da ne omaga v življenju. Zgodbo je pisateljica naslonila na Savinjsko dolino — hmelj — in Celje ter razgrnila pred nami novo okolje ljudskega življenja. Skozi to življenje gre ubožna deklica Cirila, najde nepričakovano srečo, a vse to si mora nanovo priboriti, po hudih notranjih bojih in preizkušnjah v zakonskem življenju. Dejanje se razvije v izrazito družbeno vzgojno povest in se iz posameznih naključij pogloblja zlasti v vprašanja zakona in družine. Nasproti medsebojnemu nezaupanju in mržnji staršev, ki lahko pade kot prekletstvo na otroke, postavlja pisateljica resnično ljubezen in modrost. Le velika, stopničajoča ljubezen je trdna vez v zakonskem življenju in le pamet človeka postavi na pravo pot, da sprevidi, kje je prav in kje narobe. Motili bi se, ko bi mislili, da pisateljica svoj vzgojni namen rešuje od zunaj z nauki in samimi naključji; dejanje je kljub preprostosti in živahnosti, celo šegavosti, položeno v značaje ljudi in v tisto nedoumljivo globino, kjer se začno uganke življenja in od koder prihaja vsa teža in veličina življenja. Lahko rečemo, da pisateljica te globine živo čuti in v njih bere tudi tiste nepremakljive postave, ki jim pravimo dolžnosti in ki edine vodijo k sreči. Zato je ta knjiga tudi koristna. Povrh nam prinaša polno lepoto iz ljudskega življenja; posebno pri obiranju grenke rože — hmelja se je pisateljica razživila. Grenka roža je vodilna podoba v povesti in nas vodi mimo vrtnih rož, ob katerih je pisateljica spet pokazala svojo preprostoto, toda iskreno umetnost, k miselni razrešitvi zapletljajev. Povest je lepo ubrana, polna dogodkov, pristrčnih, tudi ganljivih preokretov, zlasti pa sodobnih in potrebnih misli. Na kratko: ljudska povest v najboljšem pomenu.

L. Tolstoj: —

Vojna in mir

Nič ni mlademu človeku tako potrebnega kakor družba duhovitih žensk.

Vpliv v velikem svetu je glavnic, s katero je treba varčevati, da je ne zmanjka.

Človek ne sme povsod vsega govoriti, kar koli mu pride na um.

Če se zvežeš z žensko, si kakor kaznjenev v okovih in izgubiš vso prostost.

Tudi v najboljših, najbolj prijateljskih in najpreprostejših razmerjih sta laskanje ali pohvala nepogrešljivi, kakor je kolomaz nepogrešljiv, ako naj se kolesa vrte.

Človeške napake izvirajo iz brezdolja in praznoverja.

Vse razumeti pomeni vse odpustiti.

Nihče izmed nas bi se ne bal umreti, če bi bilo mogoče vedeti, kaj bo po smrti.

Človek se boji neznanega.

Ljudje so močni samo tedaj, kadar se čutijo popolnoma čiste.

Človek maže in maže, dokler se sam ne omaže.

Zlo je slaba vest in bolezen.

Spusti človeku kri iz žil in mu nalij vanje vode, potem ne bo več vojne.

Videti je, da kija z bičem ne presekaš.

Ženska je stanovitnejša, čim manj ugaja ljudem.

Usoda mož dejanja je toliko manj svobodna, kolikor više stoje v človeški družbi.

Kjer sekaš drva, tam letijo trske.

Kdor se izgovarja, se obtežuje.

Če se zgodi nekaj nenavadnega, je človeku zmerom v radost, posebno pa še mlademu.

Mehkoba in ganjenost sta znamenji smrti.

Potna roka se odpira, suha pa rajši pobira.

V nas je vcepljeno stremljenje k sreči.

Preobilje uničuje življenjske prijetnosti.

Kadar se dva človeka prepirata, sta zmerom oba kriva.

Mladi ljudje so redkokdaj zmožni pripovedovati čisto resnico o sebi.

Uspeh imajo samo tisti, ki so podli in ostudni.

O naših časih govorijo omejeni ljudje, ki mislijo, da so našli in spoznali posebnost naših časov in da se človeške lastnosti izpreminjajo s časi vred.

Vsaka reč ima svoj čas.

Š.

== Ljudska tiskarna v Ljubljani

Najmoderneje urejen grafični zavod
Kamnotisk — Offsettisk — Bakrotisk — Klišarna
Kvalitativni izdelki v tiskarni in **knjigoveznici**

== Ljudska knjigarna v Ljubljani

Založba šolskih in drugih knjig
Zaloga domačega in tujezemskega dobrega tiska

Podružnica „Ničman“ v Ljubljani: Bogata zaloga devocionalij, knjig, šolskih in pisarniških stvari

LJUDSKA POSOJILNICA V LJUBLJANI

ZADRUGA Z NEOMEJENIM JAMSTVOM

v lastni palači v Ljubljani, Miklošičeva c. 6
nasproti hotelu Union

sprejema hranilne vloge
v vsaki višini in jih naj-
ugodnejše obrestuje,
daje posojila na vknjiž-
bo in proti poroštvo

*

**Posojilnica je bila
ustanovljena l. 1895**

Mestna hranilnica ljubljska

izplačuje »A vista vloge« vsak čas,
»navadne« in »vezane« po uredbi

P U P I L A R N O V A R N A I

Sodnodeložni oddelek, hranilniki, te-
koči račun. Za vse vloge in obveze jamči

Mestna občina ljubljanska